

Lapsi ja ero -hanke (2012 – 2014)

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITON
Tampereen osasto

Onni löytyy arjesta.

Julkaisija

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osasto ry

Loppuraportin sisältö

Lapsi ja ero -hankkeen projektityöntekijät

Loppuraportin kuvat

Lapsi ja ero -hankkeen kokemusasiantuntijanuoret ja Suomen Teatteriopiston nuoret.

Valokuvaaja Sannamari Ratilainen osallistui ideointiin ja ohjasi nuoria valokuvauksessa. Kuvissa olevat henkilöt eivät liity jutussa oleviin erotarinoihin.

Taitto, paino

Hotpaino 2014

Loppuraportin löytyy myös netistä

<http://tampere.mll.fi>

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osastolla alkoi vuonna 2012 Lapsi ja ero kehittämishanke (RAY 2012-2014), joka on käynnistännyt uusia varhaisen vaiheen eropalveluita Tampereelle.

Palvelut ovat herättäneet mielenkiintoa myös Tampereen ulkopuolella ja palvelleet perheitä ja ammattilaisia myös valtakunnallisesti. Osa hankkeen aikana kehitetyistä palveluista on levinnyt jo hankkeen aikana muualle.

Perhetapaamistoiminta on valtakunnallisesti uusi palvelu eronneille lapsiperheille ja mahdollistaa lapsen ja erillään asuvan vanhemman kodinomaiset, ei-valvotut kohtaamiset elämän muutokohdassa.

Tiedollista tukea tarjoavat Eron edessä -illat ovat saaneet alkunsa jo ennen Lapsi ja ero -hankkeen käynnistymistä, mutta niitä on kehitetty ja laajennettu hankkeen aikana perheiden tarpeiden pohjalta.

Hankkeen aikana on kokeiltu erilaisia avoimen ja ohjatun vertaistuen muotoja eronneille vanhemmille ja uusperheellisille ja saatu kokemuksia siitä, että vertaiskokemukset tarjoavat lohtua ja uusia näkökulmia. Hankkeen yhtenä kohderyhmänä on ollut vanhempiensa eron kokeneet nuoret. Lähes neljänsadan nuoren kokemuksia ja ajatuksia vanhempien eroista on pyritty tekemään näkyväksi julkaistun materiaalin ja erilaisten tilaisuuksien kautta. Hanke on tuottanut arvokasta tietoa myös nuoria osallistavista työmenetelmistä.

Ammattilaisten ero-osaamista hanke on vahvistanut järjestämällä lapsinäkökulmaan painottuvaa koulutusta. Koulutuksen ohella verkostoyhteistyö ja vaikuttamistyö on ollut tärkeää.

Hankkeessa on saatu myös hyviä kokemuksia uudenlaisesta ammattilais- ja vapaaehtoistyön rinnakkain kulkemisesta eroauttamistyössä.

Käsissäsi olevan loppuraportin sivuilta voit lukea lisää työn taustasta ja tavoitteista, toimintamuuodoista ja niiden vaikutuksista.

Sisällys

Alkusanat	4
Mistä kaikki lähti liikkeelle?	5
Hankkeen tavoitteet	8
Hankkeen organisoituminen	9
Toteutus	11
Perhetapaamiset – mahdollisuus yhdessäoloon.....	13
Eron edessä -illoista tiedollista tukea ja eväitä lapsen huomioimiseen	21
Nuorten kokemukset vanhempien eroista näkyväksi	25
Vertaisuus tarjoamassa lohtua, tukea ja turvaa	30
Vapaaehtoistyö eroauttamisen kentällä.....	34
Ohjausta ja neuvontaa erossa.....	39
Koulutukset ja vaikuttaminen	42
Haasteita matkan varrelta ja tulevaan	47
Pohdinta.....	50
Hankkeen kirjalliset tuotokset	56
Kiitokset	57

Alkusanat

Elettiin erästä syyskesän iltapäivää vuonna 2011. Perheen isä tuli Laivapuiston perhetaloon ja kysyi, voisiko hän hetken jutella kanssani. Asia koski avioeroa. Hän oli osallistunut puolisonsa kanssa Laivapuiston perhetalossa Tampereen kaupungin perheneuvolan ja perheoikeudellisten palvelujen kanssa järjestettyyn avoimeen Eroinfoon. Illan aikana oli puhuttu siitä, miten lapsen näkökulma tulisi huomioida erossa. Illan anti oli vaikuttanut niin, että avioeroa suunnitellut pari oli päättänyt vielä yrittää jatkaa yhdessä. Nyt he kuitenkin olivat päätyneet ratkaisuun, että ero olisi heille sittenkin parempi vaihtoehto. Miehen huoli oli se, mistä hän saisi apua ja neuvoja, miten tulisi toimia. Jonotusaika julkisiin palveluihin tuntui hänestä siinä hetkessä kohtuuttoman pitkältä ja googlettamalla ei palveluita läheltä löytynyt. Keskustelumme päätteeksi mies esitti toiveen, että ryhtyisimme MLL Tampereen osastolla tekemään jotain. Vaikka en siinä tilanteessa pystynytään tarjoamaan mitään muuta kuin kuunteluapua, niin hän lähti hymyillen ja kiitti siitä, että sai kertoa asiansa ja tulla kuulluksi.

Pohdin tätä tapahtumaa pitkään. Siksi riemastuin, kun Tampereen kaupungin perheneuvolan johtaja Risto Karttunen soitti ja ehdotti tapaamista keskustellaksemme mahdollisesta yhteistyöstä eroperheiden auttamiseksi. Yhteinen kipinä eropalveluiden kehittämisestä johti pian siihen, että istuimme saman pöydän ääressä useamman eroperheitä työssään kohtaavan kanssa ja aloimme suunnitella yhteistä eropalveluiden kehittämishanketta. Näkökulmia ja näkemystä riitti. Pöydän ääressä oli koolla vuosien kokemus sekä vahva tahto kehittää ja tuottaa jotain uutta. Tavoitteiden listasta tuli pitkä.

Raha-automaattiyhdistys myönsi hankkeelle projektiavustuksen vuosille 2012 – 2014 ja mahdollisti siten pyrkimyksemme toteuttaa uusia matalan kynnyksen palveluita ja kehittää

olemassa olevia lisäämällä yhteistyötä. Pitkä toiveiden lista on koottu toimintakokonaisuudeksi, jossa eri asioilla on selkeä paikka. Uusi palvelumuoto, Perhetapaamiset, on juurtunut osaksi MLL Tampereen osaston toimintaa. Reilu 500 tapaamista hankkeen aikana kertoo todellisesta tarpeesta. Nuoret, tuottamallaan tiedolla ja osallisuudellaan, ovat koskettaneet meitä ja avanneet silmämme näkemään, miten tärkeää on kuulla lapsia ja nuoria ja tehdä heidät näkyviksi. Työtä on niin paljon ja perheet niin monimuotoisia, että on suunnaton rikkaus tehdä ja jakaa sitä muiden kanssa.

Eropalvelut Tampereella ja Tampereen seudulla ovat selkeästi monipuolistuneet ja kehittyneet hankkeen aikana ja hankeen ansiosta. Vapaaehtoistyölle on kehitetty uusi toiminta-areena.

Toteutuakseen tämä työ on vaatinut paitsi hankkeen mahdollistajaa Raha-automaattiyhdistystä ja sitoutunutta yhteistyöverkostoa, se on vaatinut erityisesti sitoutuneita työntekijöitä. Annamme erityisen kiitoksen Marja Ollille ja Reetta Kalliommerelle, jotka ovat työhön sydämellään tarttuneet ja ammatillisesti sen toteuttaneet.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osastolla on vahva usko tähän työhön ja luotamme siihen, että tällä tavalla toimimalla, voimme oikeasti vaikuttaa, tukea ja helpottaa eroperheiden lasten, nuorten ja aikuisten arkea. MLL Tampereen osaston puolesta lausun lämpimän kiitoksen kaikille työhön osallistuneille toimijoille, vapaaehtoisille ja yhteistyökumppaneille.

Projekti päättyy. Työ jatkuu.

Jos luokseni saapuisi tänään erosta huolia kantava isä tai äiti. Olisin iloinen siitä, että voisin sanoa: Me voimme auttaa eteenpäin!

Kaija Reiman-Salminen
Toiminnanjohtaja

Mistä kaikki lähti liikkeelle?

Aloitimme työt Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osaston RAY:n tukemassa Lapsi ja ero -hankkeessa (2012-2014) huhtikuussa 2012. Hankkeen pohjaksi oli tehty hyvä suunnittelu ja tarpeiden kartoitus. Me lähdimme tuoteistamaan suunnitelmia palveluiksi, tärkeimpänä ydinajatuksena lapsen näkyväksi tekeminen vanhempien erotilanteessa.

MLL Tampereen osaston pitkäaikainen työ lapsiperheiden ja vapaaehtoisten parissa on tarjonnut hyvän pohjan uudenlaisten palveluiden kehittämiseksi. Lisäksi hankkeen alkumetreillä koottu asiantunteva ohjaustyöryhmä (ks. s. 7) on tukenut meitä projektityön ylä- ja alamäissä. Osa jäsenistä on ollut ideoimassa hanketta jo paljon ennen meidän mukaan tuloamme.

Lapsi ja ero -hankkeen palveluita lähdettiin kehittämään niihin ajankohtaisiin haasteisiin, joita eronneet ja eroa pohtivat lapsiperheet arjessaan kohtaavat. Osa tavoitteista on noussut esiin aiemmassa MLL Tampereen osaston Eron jälkeen -hankkeessa (2002-2005), jossa kehitettiin koko perheen huomioivaa vertaistukitoimintaa. Edellisessä hankkeessa oli tunnistettu tarve valtakunnallisesti uudelleenlaistulle ei-valvotulle tapaamistoiminnalle, josta muodostui yksi hankkeemme ydintehtävistä. Moniammatillinen suunnittelutyöryhmä kokosi myös ajatuksiaan kohtaamiensa perheiden tuen tarpeista ja havaitsemiensa ilmiöiden kautta. Hankkeen alusta asti tarvekartoitusta on tehty ottamalla perheet suunnitteluun mukaan.

Vapaaehtoistyö on kulkenut Lapsi ja ero -hankkeen käynnistämässä palveluissa ammattilaisytyön rinnalla. Ilman vapaaehtoistyön resurssia emme olisi pystyneet tarjoamaan sadoille lapsiperheille palveluitamme. Kokemus on osoittanut että vapaaehtoistyö eroauttamisen kentällä vaatii kuitenkin rinnalleen vahvaa ammatillista ohjausta ja koordinoitua.

Aika uusien lapsen asemaa vahvistavien eropalvelujen kehittämiseksi on ollut monella tapaa otollinen. Perhemuodoissa ja yhteiskunnassa on tapahtunut muutoksia, joista näkyvillä hankkeen aikana on ollut erityisesti pikkulapsiperheiden erot ja isien halu osallistua tasavertaisena vanhempana lapsen elämään myös eron

jälkeen. Valtakunnallisesti 1990-luvulta alkaen on puhuttu paljon lapsinäkökulmasta palveluiden kehittämisen yhteydessä. Helsingissä Ensi- ja turvakotien liiton Neuvokeskus on tuottanut tärkeää tietoa eronneiden lapsiperheiden tuen tarpeista 2000-luvun alusta. Tämä aiempi kokemus- ja tutkimustieto on vahvistanut ajatusta palveluiden kehittämiseksi Pirkanmaalle.

Lapsi ja ero -hankkeen palvelut ovat linjassa valtakunnallisten kehittämisaloitteiden ja -hankkeiden kanssa mm. Lapsiasiavaltuutetun, Lastensuojelun Keskusliiton ja Väestöliiton tekemä eropalvelujen kehittämisaloihte sekä Kataisen hallitusohjelma ja lasten ja nuorten hallitusohjelma. Näissä nostetaan esiin tarve varhaisen vaiheen tuelle, lapsinäkökulman esiin nostamiselle, nuorten osallisuudelle, sovittelevan työotteen kehittämiseksi, tiedon lisäämiselle, parisuhteen tukemiselle ja alueellisesti kattaville eropalveluille.

Eroauttamiseen liittyviä projekteja on vireillä parhaillaankin useammalla paikkakunnalla Suomessa. Pirkanmaan käräjäoikeudessa käynnistyi vuonna 2012 lapsiystävällisen FOLLO-sovittelun kokeilu, jonka vaikutuksia olemme ilolla saaneet seurata. Kehittämishankkeiden yhteinen tavoite lapsen aseman ja vanhempien sovinnon vahvistamisesta on tukenut toinen toistaan.

Lapsen näkyväksi tekeminen ja kuljettaminen erotyössä on tietoinen valinta. Olemme palanneet toistuvasti pohtimaan, mikä on lapsilähtöistä eroauttamistyötä ja miten lapsi voidaan pitää aikuisten mielessä elävänä voimakkaita tunteita herättävässä eroprosessissa. Vanhemmuutta vahvistava, lapsinäkökulmaa rohkeasti esille tuova työote koituu kokemuksemme mukaan sekä vanhempien ja lasten hyödyksi. Hankkeen ideologisten tavoitteiden toteutumista tarkastelemme kriittisemmin tämän raportin pohdintaosiossa.

Myös lapsen oma osallisuus palveluissa on tärkeää. Osallisuuden tärkeänä ulottuvuutena erotyössä näemme myös oikeuden kieltäytyä ja aikuisten vastuun. Lasten ja nuorten osallisuutta on tärkeää vahvistaa jo palvelujen kehittämisen vaiheessa ottamalla heidät mukaan ideoimaan ja suunnittelemaan palveluita. Hankkeen aikana

nuorten ajatukset ovat saaneet valtakunnallistakin huomiota nuorten vanhemmille tekemän ero-oppaan kautta. Tämänkin loppuraportin sivuilta löydät toiminnassa mukana olleiden nuorten kokemuksia ja ideoimia sekä ottamia valokuvia teemalla vanhempien ero.

Lapsi ja ero -hanke on onnistunut lyhyessä ajassa käynnistämään Pirkanmaalle varhaisen vaiheen eropalveluita. Yksi edellytys on ollut hyvä yhteistyö kuntatoimijoiden kanssa. Yhteistyö on ollut palvelutarpeiden laajaa tunnistamista, yhdessä kehittämistä, tiedon kokoamista, palveluohjausta sekä päällekkäisen työn välttämistä. Sidosryhmiltä saadun palautteen mukaan hankkeen käynnistämät palvelut tukevat ja täydentävät muita palveluita lisäämällä erityisesti varhaisen vaiheen tukea.

Lapsi ja ero -hanke on antanut mahdollisuuden kokeilla erilaisia vertaisuuteen ja vapaaehtoisuuteen perustuvia tukimuotoja, onnistua mutta myös epäonnistua. Ilman tarmokkuutta ja kunnianhimoa olisi tuskin saatu näin paljoa

aikaan, vaikka matkan varrella oma rajallisuuskkin on täytynyt myöntää. Se on myös kirkastanut yhdessä tekemisen ja asiantuntijuuden jakamisen merkitystä niin työparityöskentelyssä kuin myös sidosryhmien kanssa.

Tässä raportissa kuvaamme hankkeen aikana tapahtuneita asioita: työn taustaa ja tarpeita, tavoitteita ja toimintamuotoja sekä tuloksia ja vaikutuksia. Vaikutukset näkyvät osittain vasta vuosien kuluessa. Kokemuksen pohjalta, uskomme vahvasti siihen, että pienessäkin ajassa ehtii tapahtua merkittäviä asioita yksittäisten perheiden arjessa, lasten ja vanhempien suhteissa sekä yhteistyöverkostoissa. Tehdyn työn kokoaminen tiiviisti on haastavaa. Mielessä on vanhempien ja lasten pysäyttäviä tositarinoita, vapaaehtoisten kokemuksia, oivalluksia ja tautoa olla avuksi sekä omaa kasvua ja kehittymistä ammattilaisena.

**Lapsi ja ero -hankkeen projektityöntekijät
Reetta Kalliomeri ja Marja Olli**

”Vanhempien kohtelias käytös toisilleen ja kiinnostus lapseen auttaa selviytymään erosta.”

Hankkeen tavoitteet

Hankesuunnitelmassa Lapsi ja ero -hankkeen (2012 – 2014) tavoitteiksi asetettiin:

1. **Perhetapaamistoiminnan käynnistäminen** = toiminta, joka mahdollistaa erillään asuvan vanhemman ja lapsen kohtaamiset eron jälkeen kodinomaisessa tilassa, ei-valvotusti. Koulutetut vapaaehtoiset mahdollistavat toiminnan.
2. **Vertaistuki-iltojen kehittäminen** eroa pohtiville, eronneille vanhemmille monikuluttuuriiset perheet ja perheiden lähiverkostot huomioiden.
3. **Tuen kehittäminen ja tukimuotojen kartoittaminen vanhempiensa eron kokeneille nuorille**
4. **Vapaaehtoisten rekrytointi, ohjaus ja koulutus** uusien eropalvelujen mahdollistamiseksi
5. **Eroon liittyvien, lapsen asemaa vahvistavien teematilaisuuksien järjestäminen**
6. **Neuvonnan ja koulutuksen kehittäminen**

Hankkeen organisoituminen

MLL Tampereen osaston Lapsi ja ero -hankkeen (2012-2014) toiminta on tapahtunut pääasiassa Tampereella ja suurin osa palvelujen käyttäjistä on Pirkanmaalta. Toiminta on ollut myös valtakunnallista. Esimerkiksi koulutukset ovat tavoitaneet työntekijöitä Pirkanmaan ulkopuolelta ja perhetapaamistoimintaan tulee tapaavia vanhempia eri puolilta Suomea, jopa ulkomailta. Useimmiten lapsi on kirjoilla Tampereella tai seutukunnissa.

Tampereen seutukunnissa eroon keskittyviä palveluita on selvästi vähemmän kuin Tampereella, jossa eronneita lapsiperheitä voidaan ohjata useampaan paikkaan. Seutukuntien työntekijät ovat osoittaneet kiinnostusta uusien palveluita kohtaan ja toivoneet omaan kuntaan osaamisen vahvistusta. Mm. Eron edessä -iltojen konsepti on lähtenyt jalkautumaan Nokialle ja Ylöjärvelle.

Tampereellakin tarve nopeasti saatavalle matalan kynnyksen tuelle erotilanteessa on selvä ja jonot moneen paikkaan pitkät. Perheet kuvaavat, että moni eroon ja lapsen elämään liittyvä ratkaisu ehditään tekemään jo ennen palveluiden piiriin pääsyä. Hankkeen palveluiden yhteydessä onkin alettu puhua matalan kynnyksen palveluiden sijaan odotus- ja jonotusajan eropalveluista. Uskomme, että voimme vaikuttaa vanhempien valintoihin ja ratkaisuihin tuomalla esiin lapsen näkökulmaa riittävän ajoissa ja tarjoamalla tiedollista sekä tunnetason tukea oman prosessin käsittelyyn.

Yhteistyö muiden lapsiperheiden parissa toimivien ammattilaisten kanssa on ollut tärkeää hankkeen suunnitteluvaiheesta alkaen. Tampereen kaupungin toimijat ovat olleet vahvasti hankkeen kehittämistyössä mukana. Yhdessä tekeminen on ollut edellytys palvelujen nopealle kehittämiselle, perheiden tavoittamiselle ja uudenlaisten yhteistyökokeilujen syntymiselle.

Lapsi ja ero -hankkeen aikana vapaaehtoisia on koulutettu perhetapaamistoimintaan, Eron edessä -iltoihin ja avoimeen vertaistoimintaan yhteensä 30. Vapaaehtoisiksi voidaan laskea lisäksi myös kehittämistyöhön osallistuneet kokemusasiantuntijanuoret.

Lapsi ja ero -hankkeen projektityöntekijät

Vastaava projektityöntekijä

Marja Olli

Projektityöntekijä

Reetta Kalliomeri

Nuorisotyön osuudesta vastaava projektityöntekijä kevät 2012-syyskuu 2013

Essi Pakarinen

Ohjaustyöryhmän jäsenet:

Riitta Kangaspunta, Tampereen kaupungin perheneuvolan psykologi ja MLL Tampereen osaston hallituksen jäsen (pj)

Hanna Gråsten-Salonen, Tampereen kaupungin vastaava koulukuraattori, MLL Tampereen osaston hallituksen jäsen

Anne Haring, Tampereen kaupungin perheoikeudelliset palvelut, johtava sosiaalityöntekijä

Risto Karttunen, Tampereen kaupungin perheneuvolan johtaja

Virva Parkkali, Tampereen kaupungin neuvolat, osastonhoitaja

Virpi Pirhonen, Pirkanmaan käräjäoikeus, käräjätuomari

Aino Ritala-Koskinen, Tampereen yliopiston sosiaalityön assistentti, MLL Tampereen osaston hallituksen jäsen

Kaija Reiman-Salminen, MLL Tampereen osasto ry:n toiminnanjohtaja

Heikki Syrjämäki, Tampereen ev. lut. seurakuntayhtymän perheneuvontatyön johtaja

Sirkku Välimäki, Tampereen kaupungin perheoikeudelliset palvelut, lastenvalvoja ja Follo-sovittelija

Lapsi ja ero -hankkeen **projektityöntekijät Marja Olli ja Reetta Kalliomeri** (ent. Hokkanen)

Lapsi ja ero -hankkeen ohjaustyöryhmä on koontunut yksitoista kertaa. Ohjaustyöryhmän jäsenten tehtäviksi asetettiin ensimmäisessä kokouksessa 31.5.2012:

- hankkeen etenemisen seuranta ja arviointi
- ideoiva asiantuntijataho
- oman työyhteisön edustaja
- tiedon levittäjä

Ohjaustyöryhmän jäsenet ovat olleet sitoutuneita yhteistyöhön ja ryhmän kokoonpano on pysynyt koko hankkeen aikana samana. Jokaisesta kokouksesta on tehty kirjallinen muistio ja ohjaustyöryhmälle on kerrottu ennen kokouksia hankekuulumisia sähköpostitse sekä toimitettu tulevan kokouksen asialista.

Rahoitus ja talous

Lapsi ja ero –projekti sai Raha-automaattiyhdistykseltä (Ray) projektirahoituksen vuosille 2012 – 2014. Avustus oli 100. 000,00 / vuosi. Rahoituksen turvin oli mahdollista palkata kaksi koko-aikaista työntekijää.

Ray:n projektirahoituksen lisäksi MLL Tampereen osasto rahoitti hanketta omalla osuudellaan. Hankkeen käyttöön osoitettiin noin 54 m2

tila, joka oli aikaisemmin vuokrattu ulkopuoliselle yrittäjälle. Lisäksi hanke käytti yhdistyksen muita tiloja eron edessä – iltoihin ja useisiin isompiin koulutuksiin ja keskustelutilaisuuksiin. Nämä tiloihin liittyvät satsaukset merkitsivät MLL Tampereen osastolle laskennallisena vuokramenetyksenä lähes 9 000 euron vuotuista panostusta hankkeelle.

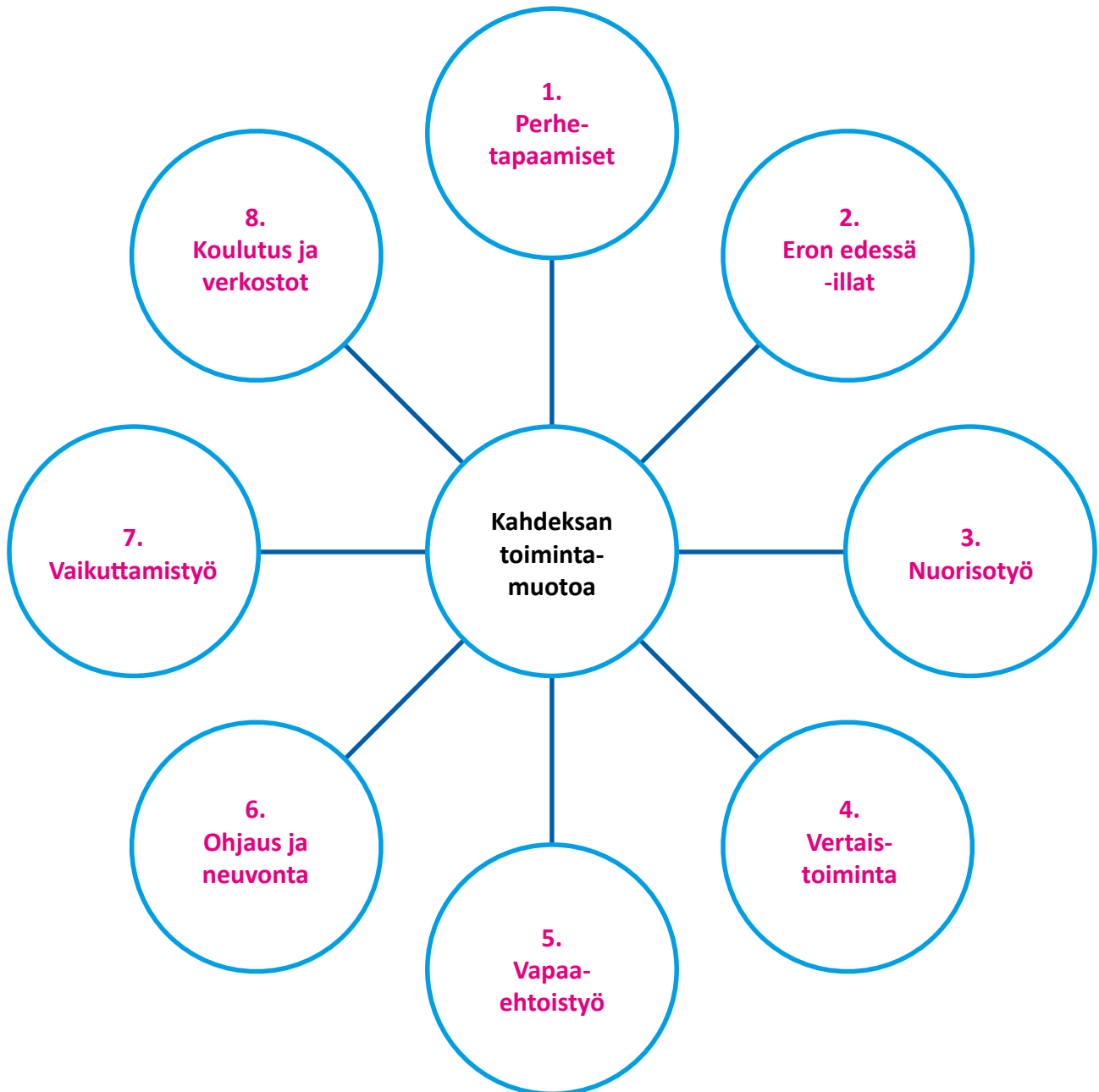
Tilojen lisäksi hankkeen hallinto ja siihen liittyvät kulut ovat olleet MLL Tampereen osaston omarahoitusosuutta perhetapaamistoimintaan.

HUOM! Pirkanmaan Laatuvalitus on tehnyt merkittävän lahjoituksen MLL Tampereen osastolle. MLL Tampereen osaston hallitus on päättänyt, että lahjoitusvarat käytetään perhetapaamistoimintaan. MLL Tampereen osasto on edelleen valmis käyttämään tilojaan ja satsaamaan varoja niin henkilöstö- kuin taloushallinnon kuluihin.

Eropalvelujen tuottaminen jatkossa kaikkien hankkeen aikana aloitettujen palvelujen osalta ei kuitenkaan ole mahdollista ilman ulkopuolista tukea. MLL Tampereen osasto on hakenut työlle jatkorahoitusta raha-automaattiyhdistykseltä. Vaikka merkittävä osa toiminnasta toteutetaan vapaaehtoisvoimin, niin toiminnan organisointiin, hallintoon ja vapaaehtoisten ammatilliseen ohjaukseen tarvitaan jatkossakin työntekijöitä.

Toteutus

MLL Tampereen osasto ry:n Lapsi ja ero -hanke käynnistyi keväällä 2012 ja projektityöntekijät aloittivat työt hankkeessa huhtikuussa. Ovet eroperheiden kohtaamispaikan ensimmäisiin palveluihin avattiin elokuussa 2012. Erilaisten kokeilujen kautta näin hankkeen viimeisenä vuonna voidaan erottaa toiminnasta kahdeksan erillistä toimintamuotoa, joiden tuotoksia ja vaikutuksia tarkastelemme raportissa.

”Mun rippijuhlat oli surkein juhla ikinä. Äiti ja isä tapas siellä varmaan ekan kerran eron jälkeen ja isä näki isäpuolen. Se oli tosi ahdistavaa.”

Perhetapaamiset – mahdollisuus yhdessäoloon

Tausta ja tavoitteet

Perhetapaamistoiminta on Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osasto ry:n Lapsi ja ero -hankkeen (2012-2014) kehittämä valtakunnallisesti uudenvuodenlainen palvelu lapsiperheille: erillään lapsesta asuva vanhempi voi eron jälkeen varata kodinomaista tilaa lapsen tapaamiseen ja yhdessäoloon. Palvelun tavoitteena on tukea lapselle tärkeiden ihmissuhteiden jatkuvuutta eron jälkeen ja tarjota puolueeton, kodinomainen tila tapaamiselle elämän muutoskohdassa. Palvelun lähtökohdaksi on ajatus siitä, että lapsen tärkeiden ihmissuhteiden ei tule vaihtua vanhempien parisuhteiden tahdissa. Palvelu tukee myös eron jälkeistä yhteistä vanhemmuutta. Useiden kansainvälisten ja suomalaisten tutkimusten mukaan parhaiten erosta selviytyvät lapset, jotka kykenevät ylläpitämään suhdetta molempiin vanhempiinsa. Erityisesti suhteen laadulla ja yhteistyöllä on merkitystä.

Tarve kodinomaiselle tapaamispaikalle tuli esiin MLL Tampereen osaston aiemmassa Eron jälkeen -hankkeessa (2002-2005). Erityisesti isät toivoivat tilaa, jossa tavata lapsia eron jälkeen ei-valvotusti. Tampereella on toistaiseksi ollut vain valvottuja ja tuettuja tapaamispalveluja Tampereen kaupungin perheoikeudellisten palvelujen ja Tampereen ensi- ja turvakoti ry:n järjestämänä.

Eronneiden lapsiperheiden parissa toimivat ammattilaiset mm. lastenvalvojat, käräjätuomarit ja perheneuvolan työntekijät kertovat näkevänsä asiakastyön kautta suuren tarpeen uudenvuodenlaiselle perhetapaamistoiminnalle ja ovat osallistuneet toiminnan suunnittelu- ja kehittämistyöhön alusta asti. Myös muilla paikkakunnilla on kiinnostuttu uudesta perhetapaamismallista. Hankkeen aikana MLL Hyvinkään yhdistyksen Nero-hankkeen työntekijöitä ja vapaaehtoisia on koulutettu perhetapaamistoiminnan sisältöihin.

Perhetapaamistoiminnan taustalla voidaan nähdä yhteiskunnassa ja perheissä tapahtuneet muutokset mm. erojen suuri määrä pikkulapsiperheissä, isyyden muutos kohti osallistuvaa hoivaisuutta ja valtakunnallinen linjaus kehittää

lapsilähtöisiä, yhteistä vanhemmuutta tukevia eropalveluita.

Perhetapaamistoiminnan organisointi

Perhetapaamistoiminta on perheille maksutonta, vapaaehtoista ja perustuu vanhempien väliseen yhteiseen sopimukseen. Vanhempien välistä luottamusta rakennetaan alkutapaamisesta lähtien. Perhetapaamistoiminnalle on luotu pelisäännöt, jotka käydään läpi alkutapaamisella molempien vanhempien kanssa. Lapsi on tapaamisessa aina vanhemman vastuulla. Tapaamisiin ei voi tulla päihtyneenä ja mikäli tapaamisessa tapahtuu jotain, mikä on lapsen edun vastainen, otetaan asia aina puheeksi perheen kanssa ja tarvittaessa tehdään lastensuojeluilmoitus. Riitely ei kuulu tapaamisiin tai vaihtotilanteisiin, mutta riiteleviä vanhempia autetaan löytämään tukea riitojen selvittämiseksi.

Perhetapaamistoiminta vaatii seuraavia resursseja:

1. Kodinomainen ja puolueeton tila

Perhetapaamistoiminta vaatii kodinomaisen ja puolueettoman tilan, jossa perhe voi tavata. Lapsi ja ero -hankkeen aikana on käytetty pääasiassa Laivapuiston perhetalon yhteydessä sijaitsevaa eroperheiden kohtaamispaikan tilaa, jossa on oleskeluhuone, keittiönurkkaukset ja wc- sekä suihkutilat. Myös Pirkkalan Pereenkulman tilaa on käytetty iltaisin ja viikonloppuisin kohtaamispaikkana tapaamisten määrän kasvattamiseksi. Perheet ottavat itse eväät, vaipat ym. tarvikkeet mukaan, mutta kohtaamispaikassa on perustarvikkeita kuten syöttötuoli, hoitoalusta, leluja, kirjoja ja askartelutarvikkeita saatavilla.

2. Koordinoiva työntekijä

Kodinomaisen tilan lisäksi toiminta vaatii koordinoivan työntekijän, jolla on osaamista ja ymmärrystä erotilanteissa olevien perheiden kohtaamisesta sekä valmiudet vapaaehtoisten rekrytointiin, ohjaukseen ja koulutukseen. Toimintaa koordinoiva työntekijä toimii

yhteyshenkilönä perheiden ja vapaaehtoisten kanssa ja sopii aikatauluista sekä tarjoaa tukea muiden erotilanteen herättämien tunteiden ja kysymysten käsittelyssä. Työssä keskeistä on yhteisen vanhemmuuden ja lapsen näkökulman ja oikeuksien vahvistaminen. Koordinoivan työntekijän ajankäyttö riippuu perheiden ja vapaaehtoisten määrästä sekä siitä, miten paljon perhetapaamistoiminnan ohella tehdään toimintaa tukevaa matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontatyötä tai sovittelevaa työtettä yhteisen vanhemmuuden kysymyksissä. Hankkeen aikana toimintaa on koordinoitu kahden projektityöntekijän toimesta. Molemmat projektityöntekijät ovat osallistuneet vapaaehtoisten koulutukseen ja ohjaukseen sekä tapaamisiin, mikä on ollut tärkeää myös työn kehittämisen, vapaaehtoisten ohjaustarpeen ja asiakkaiden tarpeiden tunnistamisen kannalta.

3. Koulutetut ja sitoutuneet vapaaehtoiset

Perhetapaamistoiminnan mahdollistavat koulutetut ja sitoutuneet vapaaehtoiset. Vapaaehtoiset ovat paikan päällä avaamassa ja sulkemassa ovia ja tarvittaessa myös tukena kohtaamisissa. Hankkeen aikana perhetapaamisiin on koulutettu yhteensä 25 vapaaehtoista ja luotu erillinen vapaaehtoistyön rekrytointi-, koulutus- ja ohjausmanuaali. Vapaaehtoistyötä on mahdollista tehdä arkipäivisin, iltaisin ja viikonloppuisin oman jaksamisen ja muun ohjelman mukaan, mikä on vapaaehtoisten mukaan helpottanut toimintaan osallistumista. Toiset ovat tapaamisissa viikoittain, toiset kuukausittain tai harvemmin. Haastavaa vapaaehtoistyön organisoinnin näkökulmasta on tapaamisten määrän vaihtelu. Hankkeen aikana tapaamisten määrä on lisääntynyt ja hiljaisemmat viikot ovat harvinaisia. Viikonloppu- ja iltatapaamisten lisäksi monet pienten lasten perheet toivovat arkitapaamisia, joiden määrä on kasvanut vuoden 2014 aikana huomattavasti. Vapaaehtoiset ovat saaneet MLL Tampereen osasto ry:n 9 h peruskoulutuksen sekä henkilökohtaisen perehdytyksen. Vapaaehtoisille tarjotaan säännöllisesti myös ohjausta ja mahdollisuutta lisäkoulutukseen. Vapaaehtoistyö perhetapaamisissa on toimivaa silloin

kun vapaaehtoisen rooli on selkeä ja rinnalla on riittävästi ammatillista ohjausta ja tukea. Vapaaehtoiset voivat olla tukena esimerkiksi pienen lapsen hoidossa tai puolueettomalla läsnäolollaan ennaltaehkäistä vanhempien konflikteja vaihtotilanteissa.

4. Toimiva yhteistyöverkosto

Perhetapaamistoiminnan käynnistäminen ja toteuttaminen vaatii yhteistyöverkoston, jossa tehdään palveluohjausta ja kehitetään yhdessä toimintaa. Yhteistyöverkosto on tukena paitsi yksittäisten perheiden ohjaajana, myös kehittämis- ja markkinointityössä. Lapsi ja ero -hankkeen aikana perhetapaamistoiminnan keskeisimmät yhteistyötahot ovat olleet lastenvalvojat, käräjäoikeuden tuomarit, perheneuvolan ja sosiaalitoimen työntekijät sekä oikeusaputoimistot. Hankkeen loppua kohden asianajajat ovat yhä enemmän ohjanneet asiakkaita palvelun piiriin. Palveluohjausta tehdään myös toiseen suuntaan tarpeen mukaan: perhetapaamisista perheitä ohjataan heidän tarvitsemiensa palveluiden piiriin esimerkiksi valvottuihin tapaamisiin, perheneuvolaan, lastenvalvojalle tai käräjäoikeuteen.

Perhetapaamistoiminnan juurruttamisen kannalta on tärkeä huomioida edellä mainittujen resurssien säilyminen ja uusiutuminen kysynnän myötä. Tulevaisuudessa tapaamisten kesto ja ajankohtia saattaa olla tarve tarkentaa. Hankkeen aikana tarpeisiin on pystytty vastaamaan suhteellisen joustavasti.

Palvelun käyttäjät ja syyt tilan tarpeelle

Palvelu käynnistettiin syksyllä 2012 ja ensimmäiset perheet löysivät nopeasti paikan. Hankkeen aikana tapaamisia on toteutunut yhteensä yli 500. Perhetapaamispalvelua käyttäneitä perheitä on ollut 62.

Perheet ovat hakeutuneet palvelun piiriin hyvin erilaisista syistä. Useimmiten kyse on lyhytaikaisesta tarpeesta tapaamispaikalle, mutta osa perheistä on tavannut kohtaamispaikassa lasta säännöllisesti useamman vuoden. Tapaamisten kesto on yhteydessä perheen elämäntilanteeseen ja tulosityhin.

Suurin osa tapaajista on ollut isiä muutamia

äitejä lukuun ottamatta. Joskus tapaamisissa on läsnä sekä äiti ja isä. Useimmiten äidit saattavat olla ensimmäisissä tapaamisissa läsnä, mikäli tapaamisissa isän kanssa on ollut taukoa tai lapsi on hyvin pieni. Tapaamisiin voi osallistua myös muita lapselle tärkeitä ihmisiä perheen sopimuksen mukaisesti. Mm. isovanhempia, tätejä ja setiä on käynyt tapaamispaikassa. Joskus perheelle tuttu perhetyöntekijä/terveydenhoitaja on osallistunut ensimmäiseen tapaamiseen.

Lapset ovat pääsääntöisesti alle kouluikäisiä. Yksi syy tälle on varmasti se, että vanhempien lasten kanssa tapaamisia on helpompi järjestää muuallakin ja pienten lasten tapaamisiin liittyy enemmän huolenaiheita ja epävarmuutta niin äidin kuin myös isän puolelta. Suhdetta ei aina ole ehditty luomaan yhdessäolon aikana, koska parisuhdehistoria voi olla lyhyt. Tapaamisissa on ollut useimmiten yksi lapsi, mutta myös kahden tai kolmen lapsen tapaamisia on toteutunut, erityisesti jos uuden perheen lapsia on ollut mukana.

Hankkeen aikana olemme dokumentoineet erilaisia syitä, joiden vuoksi perheet ovat varanneet perhetapaamistilaa. Joskus vanhempien näkemys tilan tarpeesta on erilainen. Alkutaapaamisella perheen kanssa jutellaan syistä ja kuunnellaan molempia vanhempia.

1. Luottamuspula

Luottamuspulassa on usein kyse aiempaan parisuhteeseen liittyneistä asioista, joita ei ole käsitelty kunnolla. Luottamuspula voi liittyä myös siihen, että toinen ei välttämättä ole ottanut osaa lapsen hoitoon ja kasvatukseen aiemmassa elämässä syystä tai toisesta. Useimmiten tapaamisten aikana vanhempien välinen luottamus toisiaan kohtaan kasvaa. Luottamuspula kuuluu usein myös konfliktoituneisiin erotilanteisiin, jossa toisen vanhemmuutta värittää hyvin kielteiset käsitykset.

2. Asumisjärjestelyt kesken/eisopivaa asuntoa

Osalla tapaajista ei ole heti eron jälkeen sopivaa asuntoa lapsen tapaamista ajatellen. Tapaava vanhempi voi väliaikaisesti majoittua ystävien tai sukulaisten luona tai kokea muutoin oman asunnon sopimattomaksi. Joskus on muutettu suoraan uuden kumppanin

luokse ja vanhempien sopimuksella tapaamisen on hyvä toteutua alkuun jossain muualla.

3. Asuminen toisella paikkakunnalla

Monet tapaavat vanhemmat tulevat tapaamisiin Tampereen ulkopuolelta, osa hyvinkin kaukaa, jopa ulkomailta. Jos toinen vanhemmista tulee tapaamaan lasta Tampereelle kauempaa, ovat tapaamiset usein toteutuneet ostoskeskuksissa, ravintoloissa ja muissa vastaavissa paikoissa. Moni kaipaa rauhallisempaa ja kodinomaista tilaa yhdessäoloon. Pienen lapsen kannalta pitkät tapaamiset esim. ostoskeskuksissa voivat olla raskaita ja yhdessäolo luonteeltaan erilaista eikä tue vuorovaikutuksen vahvistumista.

4. Uusi kumppani

Vanhempien välit voivat kiristyä uudelleen siinä kohtaa kun toisen elämään tulee uusi kumppani. Voi olla yhteinen sopimus tai toisen toive, ettei lasta heti esitellä uudelle kumppanille. Tällöin tapaamiset voidaan järjestää kohtaamispaikassa. Usein myös silloin kun lähivanhempi tapaa uuden ihmisen, toivoo hän, etteivät tapaamiset tapahdu enää hänen kodissaan, vaikka olisivat aiemmin tapahtuneet siellä sopuisasti.

5. Tapaamisissa on ollut pitkä tauko tai ne ovat toteutuneet harvakseltaan

Tapaamisissa on joskus eron jälkeen erilaisista syistä taukoja, jolloin erityisesti pienen lapsen kohdalla voi olla hyvä käynnistää tapaamiset kodinomaisessa ja puolueettomassa tilassa.

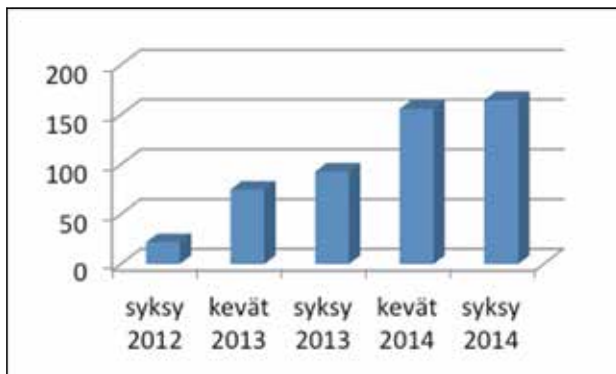
6. Tapaava vanhempi toivoo tukea lapsen perushoittoon

Palvelu on tavoittanut paljon vauvaperheitä ja pienten lasten perheitä. Tapaajana on näissä ollut useimmiten. Joskus isä itse on kokenut epävarmuutta lapsen tapaamiseen liittyvissä asioissa ja toivonut ulkopuolista tukea tarvittaessa lapsen perushoittoon liittyvissä asioissa mm. vaipanvaihdoissa, syöttämisessä, leikkittämisessä tai vaikkapa leikkipuistoon menemisessä. Toisinaan äiti on toivonut, että ulkopuolinen taho varmistaa kaiken sujuvan hyvin. Puolueettoman aikuisen tuki koetaan

parempana kuin ex-kumppanilta saatu. Monesti mahdollisuus tarvittaessa kysyä apua riittää, toisten perheiden kohdalla vapaaehtoisen rooli tapaamisen aikana on hyvinkin aktiivinen ja vapaaehtoinen osallistuu mm. lapsen hoitoon.

Toiminnan vaikutukset ja arviointi

Perheiden ja tapaamisten määrät ovat kasvaneet hankkeen loppua kohden (ks. alla oleva kuvio). Tarvetta palvelulle on selvästi olemassa ja palveluiden tunnettavuus on kasvanut.

Ammattilaisten näkökulmasta palvelu täydentää olemassa olevaa palvelujärjestelmää ja tuo lisää ennaltaehkäisevää tukea perheille eritilanteeseen. Erityisesti lastenvalvojat ja käräjätuomarit tunnistavat asiakasperheissään tarpeen uudelle tapaamistoiminnalle ja ovat sitoutuneita palveluohjaukseen ja toiminnan kehittämiseen yhdessä.

Perhetapaamistoiminnan pitkäkestoisia vaikutuksia on lyhyen hankeajan vuoksi mahdotonta arvioida lasten ja vanhempien elämänsä kannalta. Hankekokemuksen ja tutkimustiedon pohjalta uskomme vahvasti siihen, että palvelulla voidaan tukea lasten hyvinvointia ja mielen-terveyttä tukemalla yhteistä vanhemmuutta ja lapsi-vanhempisuhdetta oikea-aikaisesti. Vanhempien sovinto ja lapsen oikeus säilyttää läheiset ihmissuhteet on saavutettu monen perheen kohdalla hankkeen aikana.

Tutkimusten mukaan lasta kuormittaa eniten vanhempien välinen riitely ja riidat, jotka liittyvät lapseen. Lasten tukemisen kannalta vanhempien sovinnollinen yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää. Muun muassa Sirpa Salon ja Risto Karttusen väitöskirjat vahvistavat ajatusta. Perhetapaamistoiminta tuo esiin yhteisen van-

hemmuuden haasteita ja antaa mahdollisuuden tarjota niihin tukea varhaisessa vaiheessa. Parisuhteeseen ja sen päättymiseen liittyvät vaikeudet sekoittuvat usein vanhemmuuden ratkaisuihin, jos tiedollista ja tunnetason tukea ei ole saatavilla.

Perhetapaamistoiminnan lyhytkestoisista vaikutuksista ovat kertoneet perheet ja vapaaehtoiset hankkeen aikana ja niitä on saanut myös työntekijänä tapaamisten aikana seurata: ilman tapaamispaikan olemassaoloa tapaamiset olisivat todennäköisesti toteutuneet ostoskeskuk-sissa tai toisen vanhemman luona, joissakin tapauksissa tapaamiset olisivat jääneet toteutumatta. Toisen vanhemman luona tapahtuviin tapaamisiin liittyy usein vanhempien kertoman mukaan riitelyä ja toisen arvostelemista tai lapsen hoitoon puuttumista. Puolueeton tila ja aikuinen mahdollistaa tapaamisten toteutumisen lapsen edun mukaisesti niin että vanhemman ja lapsen suhde vahvistuu eikä lapsi joudu seuraamaan riitoja.

Palvelu on tavoittanut sellaista kohderyhmää, jota varten sitä lähdettiin kehittämään. Perheet ovat tulleet hyvin erilaisista sosioekonomisista ja kulttuuritaustoista. Tapaavista perheistä reilu neljännes on ollut kaksikulttuurisia.

Perhetapaamistoiminnasta on kerätty palautetta pääasiassa suullisesti, mutta tapaamisten päättyessä osa perheistä on jättänyt myös kirjallista palautetta. Lapset ovat tulleet pääsääntöisesti tapaamisiin mielellään. Silloin kun tapaaminen ei ole toteutunut lapsen edun mukaisesti, on asia otettu avoimesti puheeksi vanhempien kanssa. Vaikutuksia on helppoa nähdä osallistumalla tapaamisiin. Niissä on usein läsnä iloa, ikävää ja haikeutta. Lasten tunteet, ajatukset ja kysymykset ovat osoittaneet meille työntekijöinä, että toiminta on tärkeää ja sitä tulee jatkaa.

Perheiden sitoutumista palveluihin voidaan pitää yhtenä tärkeänä arvioinnin mittarina. Palvelu on tavoittanut lyhyessä ajassa paljon perheitä ja suurin osa perheistä on käyttänyt perhetapaamistilaa siihen saakka kunnes jokin muu ratkaisu tapaamiskuvioon on löytynyt. Useimmiten luottamus vanhempien välillä on kasvanut ja asumisjärjestelyt ovat mahdollistaneet kotitapaamiset. Joidenkin perheiden kohdalla tapaamiset ovat loppuneet joko tapaavan tai lasta tuovan vanhemman omasta päätöksestä

ja työntekijöille on jäänyt epäselväksi miten tapaamiset jatkossa järjestetään vai ovatko ne katkenneet. Usein näissä tilanteissa perheen tilanteeseen on liittynyt elämänhallinnan ongelmia tai hyvin suurta luottamuspulaa vanhempien välillä. Joitakin yksittäisiä perheitä on hankkeen aikana ohjattu valvottujen tapaamisten piiriin.

Myös vapaaehtoisten sitoutuminen perhetapaamistoimintaan, on tärkeä arvioinnin mittari, koska vapaaehtoistyö on edellytys perhetapaamistoiminnalle. Vapaaehtoisia on saatu rekrytoitua ja sitoutettua toimintaan hankkeen aikana riittävästi kysyntään vastaamiseksi. Aktiivisten vapaaehtoisten joukko vaihtelee 10-15 välillä kun ihmisten elämäntilanteet muuttuvat. On ollut ilo huomata, että samat vapaaehtoiset ovat palanneet toimintaan takaisin kun elämäntilanne on sen mahdollistanut. Selvästi suurin osa koulutetuista vapaaehtoisista on kokenut toimintaan osallistumisen merkityksellisenä ja mielekkäänä ja sitoutunut toimintaan ainakin vuoden ajaksi. Monet vapaaehtoisista ovat olleet mukana hankkeen alusta asti. Hankkeen alussa vapaaehtoisia koulutettiin useampaan tehtävään, joista osa karsittiin myöhemmin hankkeessa. Tässä vaiheessa muutamat vapaaehtoiset jättäytyivät pois, koska eivät kokeneet perhetapaamistoimintaa mielekkääksi vapaaehtoistyön tehtäväksi itselleen, vaan toivoivat aktiivisempaa auttajan roolia.

Hyvällä Mallilla -arviointifoorumissa 27.1.2014 perhetapaamistoimintaa arvioitiin yhteisessä keskustelussa yhteistyötahojen ja vapaaehtois-

ten näkökulmasta. Paikalla oli yhteensä 12 osallistujaa: vapaaehtoisia, pro gradu -tutkielman tekijöitä, lastenvalvoja, käräjätuomari, perheneuvolan sosiaalityöntekijä, eronnut vanhempi, toiminnanjohtaja ja projektityöntekijät. Tilaisuuden ohjaajana toimi Jenni Helenius Mannerheimin Lastensuojeluliitosta. Arviointifoorumin pohjalta toimintamallin vahvuutena nähtiin selkeä tarve palvelulle. Vapaaehtoisten rooli ja ammatillisen ohjauksen tapa on arviointifoorumin mukaan hyvin tunnistettu ja yhteistyökumppanit ovat sitoutuneita ja motivoituneita palveluohjaukseen. Toiminta on tuonut uudenlaisen väylän ammattilaisille ohjata perheitä ennaltaehkäisevän työn piiriin.

Myös ohjaustyöryhmä on osallistunut perhetapaamistoiminnan vaikutusten arviointiin. Ohjaustyöryhmän jäsenet kokevat toiminnan merkityksellisenä ennaltaehkäisevän työn muotona, jota on tärkeä jatkaa. Hyvää palautetta tuli vapaaehtoisten ja perheiden sitoutumisesta, tarpeeseen vastaavan palvelun kehittämisestä, joka helpottaa muiden ammattilaisten työtä sekä monien perheiden tilannetta, matalan kynnyksen luomisesta, järjestön luotettavuudesta, kohtaamistaidoista ja ohessa tehtävästä sovittelevasta työstä ja neuvonnasta. Hiukan epäselvyyttä on aiheuttanut raja tuettujen tapaamisten ja perhetapaamisten välillä. Joskus perhetapaamiset muistuttavat tuettuja tapauksia tai toisin päin. Käsitettä tuettu tapaaminen käytetään hankekokemuksen pohjalta monella eri tavalla.

Kirjallista palautetta:

Tarvitsimme tilaa koska, ex-vaimo ei halunnut että lapset tapaavat uuden puolisoni liian pian eron jälkeen. Todella hyvä ja tärkeä palvelu, joka auttoi tosi paljon hankalassa tilanteessa! (isä)

Hakeuduimme palveluun vaikean eron ja huoltajuusriidan vuoksi. Ex-vaimo ei suosunut alkuun tapaamisiin kotona. Olen ollut tyytyväinen palveluun. (isä)

Erilleen muuton jälkeinen kireys on johtanut meillä vaikeuksiin sopia asioista keskenämme ja uuden asunnon hankinta on ollut kesken. (isä)

Oman työn ja perheiden kannalta palvelun merkitystä ei voi kyllin korostaa. (lastenvalvoja)

Perheet ovat sitoutuneita ja toiminta on pystynyt vastaamaan selkeään tarpeeseen. (lastenvalvoja)

Ohjaaminen on ollut joustavaa ja helpoa! (perheneuvolan työntekijä)

Perhetapaamisissa tuntee oikeasti mahdollistavansa lapsen ja vanhemman välisen tapaamisen. (vapaaehtoinen)

Parasta on lapsen ilo ja riemu kun hän kohtaa vanhemman. (vapaaehtoinen)

Sovitteleva työote osana perhetapaamisia

Lapsi ja ero -hankkeen aikana on tullut selväksi, että yhteistä vanhemmuutta tukevaa, lapsilähtöistä eroauttamistyötä ei voi tehdä ilman sovittelevaa työotetta. Sovitteleva työote eroaa virallisesta sovittelusta, joka on kuntien lakisääteinen tehtävä. Sovittelevan työotteen tarve on noussut hankkeen aikana esiin erityisesti perhetapaamistoiminnan kautta.

Vanhempien konflikteilla on taipumus kärjistyä ja lisääntyä, mikäli tiedollista ja tunnetason tukea ei ole saatavilla. Riitelevien vanhempien on hankala erottaa, mikä on lapsen kannalta parasta.

Perhetapaamisia koskeva ensimmäinen yhteydenotto tulee toimintaa koordinoivalle työntekijälle, joka ottaa perheen aina ensimmäisen kerran vastaan. Usein molemmat vanhemmat ovat yhteydessä ja kertovat oman tarinansa. Taustakysymyksillä selvitetään vanhempien välejä ja ajatuksia tapaamisten toteuttamisesta. Samalla jutellaan myös mahdollisista huolenaiheista. Työntekijä kertoo perhetapaamisen periaatteista ja ehdottaa aina ensisijaisesti yhteistä tutustumisaikaa/alkutapaamista. Joskus vanhemmat kokevat mahdottomaksi samaan aikaan tulemisen, jolloin tarjotaan mahdollisuus tulla alkuun yksittäin. Vanhempia kuitenkin kannustetaan tulemaan aina yhdessä ensimmäiseen tapaamiseen.

Tapaamisessa huomioidaan se, että vanhemmat saattavat tavata ensimmäistä kertaa eron jälkeen ja erotilanteeseen usein liittyy tunnetasolla vaikeita asioita. Molemmille tarjotaan mahdollisuus kertoa tapaamispaikan tarpeeseen liittyvät taustat. Samalla kartoitetaan mitä palveluita perhe tarvitsee käyttöönsä ja tehdään palveluohjausta. Mikäli lapsi osallistuu alkutapaamiseen, lapsi huomioidaan tapaamisessa. Mikäli käsiteltävät asiat liittyvät vanhempien parisuhteeseen ja tunnelma on kireä, voidaan lapsen kanssa leikkiä toisessa huoneessa tai ehdottaa ensimmäistä tapaamista ilman lapsen läsnäoloa.

Tapaamisella puhutaan myös yhteisen vanhemmuuden merkityksestä ja konkreettisista haasteista sen toteutumiselle. Käydään läpi pelisääntöjä mm. riitely ei kuulu tapaamisiin, mutta riiteleviä vanhempia voidaan ohjata muun tuen piiriin. Joskus sovitaan uutta aikaa verkoston ko-

koamista tai palveluohjausta varten, mikäli perheellä on muita tuen tarpeita.

Tapaamisten aikana kysellään vapaaehtoisilta ja perheiltä kuulumisia. Tarvittaessa osallistutaan verkostopalaveriin. Työntekijä tukee myös mahdollista tapaamisten siirtämistä kotiin silloin kun se ei ole lapsen edun vastaista. Työntekijä voi rohkaista vanhempia kokeilemaan tapaamisia kotona ja tarjota mahdollisuuden palata tapaamistilaan, mikäli tarvetta on.

Vapaaehtoisten koulutuksessa käydään läpi eroprosessi ja siihen liittyviä tunteita, riitaisten vanhempien kohtaaminen ja lapsen huomiointi perhetapaamisissa. Vapaaehtoisia koulutetaan pitämään huomio lapsen tapaamisessa vanhempien välisten erimielisyyksien sijaan. Vapaaehtoiset eivät kuitenkaan ota ammattilaisen roolia, eivätkä lähde sovitteluun riitoja muuten kuin puolueettomalla, lapseen keskittyvällä läsnäolollaan.

**”Äidillä oli oma tarina,
isällä oma. Mun mielestä lapsi
ei voi olla sovittelijana siinä
niiden välissä.”**

Eron edessä -illoista tiedollista tukea ja eväitä lapsen huomioimiseen

Tausta ja tavoitteet

Tampereen kaupungin perheneuvola ja perheoikeudelliset palvelut ovat kehittäneet avoimia eroinfoiloja eroa pohtiville ja eronneille lapsiperheille Tampereella 2000-luvun puolivälistä saakka. Iltoja alettiin kehittää vanhempien tarpeesta saada erotilanteessa tiedollista tukea ja eväitä lapsen huomioimiseen. Iltoja järjestettiin monessa eri paikassa mm. perheneuvolan tiloissa ja kaupunginkirjastossa. Vuonna 2009 iltoja alettiin pitää MLL Tampereen osaston tiloissa Laivapuiston perhetalossa. Lapsi ja ero -hankkeen (2012-2014) aikana iltojen konseptia alettiin laajentaa ja kehittää.

Eron edessä -illat on suunnattu erityisesti erotilanteessa oleville tai eroa pohtiville lapsiperheen vanhemmille. Iltoihin voi tulla maksutta ja anonyymisti kuuntelemaan ilman ennakkoi ilmoittautumisia. Myös eroperheen läheisillä ja lapsiperheitä työssään kohtaavilla työntekijöillä on ollut mahdollisuus osallistua iltoihin. Kynnys osallistua iltoihin on haluttu pitää mahdollisimman matalana.

Hankkeen aikana on järjestetty yhteensä 18 Eron edessä -iltaa, jotka ovat tavoittaneet 394 osallistujaa.

Eron edessä -illat tarjoavat asianmukaista ja objektiivista tietoa eroprosessiin, käytännön asioihin, sopimukseen ja lapsen tukemiseen liittyen. Illoissa kerrotaan myös tukitahoista, jolloin oikean palvelun piiriin löytäminen on helpompaa ja palveluohjaus tehostuu. Illoissa osallistujat voivat kokea myös vertaisuutta nähdessään muita samassa elämäntilanteessa olevia ja kysyä asiantuntijoilta asioista, jotka mietityttävät. Yhteistä kaikille illoille on se, että lapsen näkökulmaa ja asemaa pidetään keskiössä.

MLL Tampereen osaston Lapsi ja ero -hanke on kehittämisen lisäksi koordinoinut iltoja ja tarjonnut tilat ja valmiit puitteet asiantuntijoille. Kokemuksen mukaan se, että illat järjestetään MLL Tampereen osaston tiloissa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, madaltaa kynnystä tulla pai-

kan päälle. Markkinointia tehdään yhteistyössä sidosryhmien ja erityisesti iltojen pitäjien kanssa. Hyvä esimerkki toimivasta markkinoinnista on se, että lastenvalvojat laittavat vanhemmille menevään kirjeeseen infon seuraavan puolen vuoden sisällä pidettävistä illoista.

Lapsi ja ero -hankkeen kouluttamat vapaaehtoiset ovat toimineet Eron edessä -illoissa projektityöntekijöiden apuna käytännön järjestelyissä mm. kahvin- ja teenkeitossa, tuolien järjestelyssä, tilaisuuksien avauksessa ja ihmisten vastaanottamisessa. Samalla he ovat saaneet itselleen lisäkoulutusta vapaaehtoistyöhön eroperheiden parissa.

Lapsi ja ero -hankkeen aikana Eron edessä -iltoja on lähdetty jalkauttamaan myös toisille paikkakunnille. Toiminta on käynnistynyt MLL Hyvinkään, Ylöjärven ja Nokian yhdistyksissä. Rauman ja Espoon kanssa on sovittu yhteisiä suunnittelutapaamisia iltojen käynnistämiseksi. Jalkauttamisessa tärkeää on yhteistyöverkoston luominen eroammattilaisten ja MLL paikallis yhdistyksen kesken.

Tulevaisuudessa MLL Tampereen osaston perusiltoihin kuuluu Tampereen kaupungin perheneuvolan, perheoikeudellisten palvelujen ja Pirkanmaan käräjäoikeuden sekä Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymän perheasianneuvotelukeskuksen illat. Perusiltojen lisäksi voidaan pitää tarpeiden mukaisesti iltoja myös muista teemoista yhteistyökumppaneiden kanssa.

Toteutuneet Eron edessä -illat hankkeen aikana

Tampereen kaupungin perheneuvola: *Miten tukea lasta erotilanteessa? (5 iltaa)*

Tampereen kaupungin perheneuvolan ilta tarjoaa tietoa ja välineitä lapsen tukemiseen vanhempien erossa. Perheneuvolan psykologit ja sosiaalityöntekijät kertovat illassa myös perheneuvolan tarjoamista palveluista ja muista paikallisista palveluista.

Tampereen perheoikeudelliset palvelut ja Pirkanmaan kärjäoikeus:

Mistä erossa sovitaan? Mitä jos ei pystytäkään sopimaan? (6 iltaa)

Tampereen perheoikeudellisten palvelujen ja Pirkanmaan kärjäoikeuden kanssa on kokeiltu hankkeen aikana yhdessä pidettyjä iltoja, jotka ovat tuntuneet toimivilta. Perheoikeudellisten palvelujen ja kärjäoikeuden illassa perheille tarjotaan tietoa lastenvalvoajapalveluista, erossa sovittavista asioista lapsinäkökulma esillä pitäen sekä uudesta kärjäoikeuden tarjoamasta lapsiystävällisestä FOLLO-sovittelusta sekä oikeudenkäynnistä, mikäli sopimukseen ei päästä.

MLL Tampereen osasto:

Isovanhemmuus lapsiperheen erossa (1 ilta)

Hankkeen alussa pidettiin kokeiluluontoisesti yksi ilta isovanhemmille. Markkinointi oli vähäistä eikä iltaan tavoitettu kuin kolme kuulijaa. Isovanhemmille järjestettiin myöhemmin hankkeen aikana yhteistyössä sosionomiopiskelijoiden kanssa lyhyt keskusteluryhmä, jonka pohjalta syntyi opinnäytetyö ”Isovanhempana lapsiperheen erossa” (Sara Annala & Taija Siukola). Aihe on tärkeä ja noussut esiin myös hankkeen muun työn kautta.

TAYS nuorisopsykiatria ja

MLL Tampereen osasto:

Nuoren tukeminen vanhempien erotilanteessa (1 ilta)

Nuorten vanhemmille järjestettiin erikseen oma ilta, jossa keskityttiin siihen, miten nuori kokee vanhempien eron ja miten nuorta voi tukea. Ilta pidettiin yhteistyössä Taysin nuorisopsykiatrian työntekijän Heini Weckrothin ja Lapsi ja ero – hankkeen kanssa. Heini tarkasteli nuorten tukemista erikoissairaanhoidon kokemusten kautta sekä tieteellisen tutkimuksen valossa. Reetta Kalliomeri esitteli nuorten ajatuksia ja kokemuksia vanhemmille ja kertoi omista kokemuksistaan käsin, mikä nuorta voisi auttaa. Ilta oli keskusteleva ja lähti osallistujien tarpeista.

Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymän perheasianneuvottelukeskus:

Parisuhteen päättäminen (2 iltaa)

Uutena iltana vuoden 2014 keväällä kokeiltiin Tampereen ev. lut. seurakuntayhtymän perheasianneuvottelukeskuksen iltaa parisuhteen päättämisestä. Ilta oli onnistunut ja täydensi perheneuvolan, perheoikeudellisten palvelujen ja kärjäoikeuden iltaa. Ilta käsitteli parisuhteen päättämiseen liittyviä tunteita ja sitä miten ne voivat heijastua myös vanhemmuuteen.

Suomen Uusperheiden Liitto ry./ Tampereen yliopisto/ Pirkanmaan Uusperheelliset ry:

Elämää uusperheessä (2 iltaa)

Hankkeen aikana on järjestetty kaksi iltaa uusperheellisille. Ensimmäisessä illassa Aino Ritala-Koskinen ja Pirkanmaan uusperheelliset ry käsittelivät elämää uusperheessä ja toisen illan piti Suomen Uusperheiden liiton toiminnanjohtaja Pekka Larkela. Illat tavoittivat paljon uusperheellisiä.

Riitta Mykkänen-Hänninen:

Yhteinen vanhemmuus suojaa lasta erossa (1 ilta)

Ammattilaisille suunnatun koulutuspäivän päätteeksi Riitta Mykkänen Hänninen piti kertaluonteisesti Eron edessä –iltaa yhteisestä vanhemmuudesta. Illassa käsiteltiin yhteisen vanhemmuuden haasteita ja suojaavaa merkitystä lapselle.

Iltojen vaikutukset ja arviointi

Eron edessä -illat ovat tavoittaneet huomattavan määrän osallistujia hankkeen aikana. Usein mietimme vaikutuksia myös siitä näkökulmasta, kuinka moni lapsi hyötyy illasta vanhempiensa kautta. Iltoihin osallistujilla on samankaltaisia kysymyksiä ja tiedon tarpeita, joten iltojen kautta voidaan auttaa monia vanhempia samanlaisesti. Illat antavat vanhemmille kokemuksen, että moni muu on samassa tilanteessa heidän kanssaan.

Illat ovat hieno esimerkki toimivasta yhteistyöstä, jolla voidaan säästää kaikkien työresursseja. Eron edessä -iltojen käynnistyminen hankkeen aikana myös muilla paikkakunnilla kertoo siitä, että tarve tiedolliselle tuelle on tunnistettu useassa paikassa ja malli nähdään toimivana.

Eron edessä -illat tarjoavat tiedollista tukea, joka auttaa vanhempia myös tunnetason prosessissa eteenpäin. Asianmukaisen tiedon saaminen ei välttämättä ole helppoa saati oikeiden palveluiden löytäminen. Väärä ja asenteellinen tieto voi pahimmillaan viedä asioita solmuun ja kärjistää vanhempien välisiä konflikteja. Tunteet ovatkin olleet vahvasti näkyvillä illoissa. Vanhemmat liikuttuvat kun parisuhteen päättymiseen, yhteiseen vanhemmuuteen ja lapsen tukemiseen liittyviä asioita käsitellään. Illoissa on mahdollisuus vaikuttaa vanhempien valintoihin ja ratkaisuihin.

Ohjaustyöryhmä ja muut sidosryhmät ovat olleet tyytyväisiä siihen, että Eron edessä -iltoja järjestetään. Niitä on helppo tarjota erotilanteessa oleville vanhemmille. Iltojen asiantuntijat ovat sitoutuneet toimintaan ja näkevät sen merkityksellisenä ja tärkeänä yhteistyön muotona. Iltojen käytännön järjestelyt tehdään

valmiiksi, joten puhujien on helppo irrottautua pitämään puheenvuoro aiheesta kaksi kertaa vuodessa. Puhujat ovat kiitelleet iltojen lämpimästä tunnelmasta, joka tulee myös asiakaspalautteesta esille.

Jokaisesta hankkeen aikana järjestetystä Eron edessä -illasta on kerätty osallistujilta kirjallinen palaute. Palautelomakkeessa on kysytty:

- roolista, jonka vuoksi on iltaan tullut
- tahosta jonka kautta sai tiedon illasta
- tyytyväisyydestä illan sisältöön, esitystapaan ja ajankohtaan.

Selvästi suurin osa iltoihin osallistuneista on ollut eronneita tai eroa pohtivia vanhempia. Noin viidesosa iltoihin osallistuneista on ollut eronneen perheen läheinen tai lapsiperheitä päivittäin kohtaava työntekijä. Suurin osa on saanut tiedon Internetin kautta (hakupalvelu, Tre kaupunki nettisivut, MLL Tampereen osaston sivut). Muutoin ohjautumistahot ovat olleet hyvin moninaiset, mikä kertoo, että tieto on tavoittanut monia työntekijöitä. Hankkeen aikana illoista on tehty käyntikorttisesitteitä, joita on jaettu lapsiperheitä kohtaaville työntekijöille.

Oli suunnattoman huojentavaa ja selkeyttävää kun ennalta ei käytännöistä juuri mitään tietoa!

Illat ovat olleet aivan suunnattoman suuri apu omassa eroprojektissani ja nyt uuserperhettä perustettaessa.

Saimme ajattelemisen aihetta. Tämä on positiivinen asia.

Hyvin rakennettu kokonaisuus. Toimiva asiantuntija-alustus ja kohderyhmän huomiointi.

Lämminhenkinen tapahtuma

Mikä on ollut hyvää?

- + helppo tulla
- + maksuttomuus
- + lapsen näkökulma esillä
- + konkreettinen, tiiviissä paketissa oleva tieto
- + mahdollisuus kysyä
- + asiantuntevat puheenvuorot
- + lämmin ilmapiiri
- + tietoa palveluista

Mitä olisi hyvä kehittää?

- vähemmän teoreettisia osuuksia
- enemmän tiedottamista illoista
- lastenhoitomahdollisuus illaksi
- lisää aikaa kysymyksille
- vielä enemmän käytännön vinkkejä lapsen tukemiseksi
- selkeämpi aikatauluttaminen
- materiaali nettiin

”Olet oikeutettu osoittamaan tunteesi, mutta mielialasi heijastuu lapsiin.”

Nuorten kokemukset vanhempien eroista näkyväksi

Nuorisotyön tausta ja tavoitteet

Lapsi ja ero -hankkeen yhtenä tavoitteena on ollut kehittää tukea vanhempiensa eron kokeneille nuorille ja kartoittaa olemassa olevia palveluita. Hankesuunnitelmassa todettiin, että vanhempien erotilanteessa nuoret jäävät usein ilman tukea. Useiden ammattilaisten kokemusten mukaan nuorten erilaisen oireilun taustalla voi olla ikävästi hoidettu vanhempien ero, mutta nuoren oireilua ei välttämättä aina tunnusteta eroon liittyväksi ja siihen kumuloituu herkästi mielialaan ja käyttäytymiseen liittyviä pulmia.

Nuorisotyön tehtävissä aloitti keväällä 2012 yhteisöpedagogi Essi Pakarinen, joka hoiti nuorisotyön osuutta syksyyn 2013 saakka, jolloin Lapsi ja ero -hankkeen projektityöntekijä Reetta Kalliomeri otti vastuulleen myös nuorisotyön osuuden. Nuorisotyöhön on käytetty hankkeen loppua kohden enemmän aikaa, kun huomattiin miten innokkaasti nuoret halusivat osallistua kehittämis- ja vaikuttamistyöhön.

Vanhempiensa eron kokeneiden nuorten tuen tarpeiden kartoittamiseksi ja hankkeen tavoitteisiin vastaamiseksi perustettiin kaksi ryhmää:

1. **Nuorisotyön asiantuntijaryhmä**, joka muodostui nuorten parissa työskentelevistä ammattilaisista

2. **Nuorten kokemusasiantuntijaryhmä**, joka muodostui vanhempiensa eron kokeneista 13- 18- vuotiaista nuorista, jotka halusivat jakaa kokemuksiaan ja ajatuksiaan nuorten auttamisesta

Nuorisotyön kokeilut ja työmuodot

Lapsi ja ero – hankkeen nuorisotyön asiantuntijaryhmän jäsenet:

Marita Hakala, oppilaitospastori

Anneli Linna, Tampereen kaupunki, koulu-kuraattori

Anni Lötjön / Pia Paulamäki, NMKY The Point nuorisotila, nuorisotyöntekijät

Anita Puskala, Tampereen ev. lut seurakunta, perheneuvoja

Marja-Riitta Putkonen, sairaanhoitaja/työn-ohjaaja TAYS nuorisopsykiatrian poliklinikka

Anu Säynäjäkangas, Tampereen kaupunki: Perhepiste Nopea

Mertsi Tamminen, Tampereen kaupunki: nuoriso-ohjaaja, erityisnuorisotyö

Emilia Vakkilainen, Tampereen kaupunki, koulupsykologi

Alle on koottu erilaisia hankkeen aikana kokeiltuja työmuotoja nuorten tukemiseksi, nuorten ajatusten levittämiseksi ja vanhemmuuteen vaikuttamiseksi.

Yksilö- ja vertaisryhmätyöskentely

- Yksilötapaamiset eroon ja uusperhesuhteisiin liittyvissä asioissa
- Ammatillisesti ohjattu Vetskari-vertais-tukiryhmä keväällä 2013 (syksyn 2013 ryhmä ei käynnistynyt)
- Nuorten kokemusasiantuntijaryhmä

Tiedon lisääminen, kerääminen ja keskustelut nuorten parissa

- Vierailut ja toiminnalliset oppitunnit koulu- ja nuorisotiloilla
- Tutor- ja tukioppilaskoulutukset: teemana perhe- ja parisuhteet sekä tunnetaidot
- Aamunavaukset
- Sosionomiopiskelijat projektitöiden kautta mukana tiedottamisessa ja tiedonkeruussa

Vanhemmuustyö

- Yksilötapaamiset ja vanhemman ja nuoren yhteiset tapaamiset
- Sovitteleva työote riitelevien vanhempien kanssa
- Nuorten viestien välittäminen yksilötyön, vertaisryhmien, yleisötilaisuuksien ja lehdistön kautta vanhemmille

- Nuorten tekemä opas vanhemmille
- Eron edessä -ilta nuorten vanhemmille

Aikuisten ammattilaisten verkostot ja koulutus

- Yhteinen tiedon kokoaminen: millaisia tuen ja palvelun tarpeita, mitä on olemassa ja mitä puuttuu
- Verkostoituminen ja palveluohjauksen tehostaminen
- Koulutus

Yleinen vaikuttamistyö

- Levitettävän materiaalin luominen: nuorten diaesitys, ero-opas ja postikortit
- Lehtijutut ja eroblogi
- Teatteriesitys ERO-tus osana hankkeen päätösseminaareja yhteistyössä Suomen Teatteriopiston kanssa

Kokemuksia vertais- ja kehittämistoiminnasta

Hankkeen alussa projektityöntekijät ja nuorisotyön asiantuntijaryhmän jäsenet kävivät Suomen Kasvatus- ja Perheneuvontaliiton järjestämän Vetskari-vertaistukiryhmäohjaajakoulutuksen. Tarkoituksena oli käynnistää Vetskari-vertaistukiryhmiä Tampereella puolivuositain. Keväällä 2012 järjestettiin Laivapuiston perhetalolla yksi ammatillisesti ohjattu ja suljettu pieni Vetskari-ryhmä. Ryhmän kokoaminen vaati paljon markkinointia ja jalkautumista nuorten luokse. Kynnys osallistua koulupäivän jälkeen kokoontuvaan vertaisryhmään eroteemalla tuntui nuorten mielestä korkealta, vaikka ryhmä olisi pidetty lähellä ja luottamuksellisuutta korostettiin. Nuoret esittivät monia pysäyttäviä kysymyksiä: *”Eikö niille vanhemmille pitäis tarjota apua?”*, *”Onks se vähän niinku AA-kerho”*

Moni koki yksilötyöhön hakeutumisen helpommaksi kuin vieraaseen vertaisryhmään tulon, vaikka toisaalta vertaiskokemusten jakamista pidettiin tärkeänä. Nuorille tarjottiin mahdollisuutta myös muutaman päivän intensiiviryhmiin. Halukkaita ei ollut kuin muutama. Nuoret, jotka aloittivat keväällä pidetyssä Vetskari-ryhmässä, pitivät vertaiskokemusten jakamista tärkeänä, mutta sitoutuminen säännöllisesti kokoontuvaan ryhmään tuntui osasta vaikealta. Ryhmää lyhennettiin kuuden kerran ryhmäksi. Syksyllä 2013 kokeiltiin, josko paikka, jossa ryhmä pidetään, vaikuttaisi nuorten ha-

keutumiseen. Nuorisotyöntekijät mainostivat nuorisotilalla alkavaa ryhmää, mutta vain yksi nuori ilmoittautui siihen hankkeen työntekijän kautta. Nuorisotyöntekijöiden mukaan nuoret usein jakavat spontaanisti kokemuksiaan vanhempien eroista, mutta eivät ole niinkään halukkaita osallistumaan suljettuihin teemaryhmiin. Samaa ajatusta vahvasti vierailu Tyttöjen Talolla ja keskustelu siellä käyvien nuorten kanssa. Vetskari-koulutuksen materiaali ja menetelmät ovat olleet kuitenkin käytössä myös yksilötapaamisissa ja erilaisilla kouluvierailuilla. Nuorisotyön asiantuntijaryhmän jäsenet ovat kertoneet hyötynensä koulutuksesta omassa työssään.

Kun nuorten vertaistoiminta ei käynnistynyt markkinointiyrityksistä huolimatta, päätettiin jatkaa nuorten kokemustiedon ja ajatusten keräämistä yhteen. Vuoden 2013 aikana syntyi pieni kokemusasiantuntijaryhmä, joka on eri kokoonpanoilla tavannut toisiaan koko hankkeen ajan, kehittänyt ja ideoinut toimintaa sekä jakanut vertaiskokemuksia. Facebookia on hyödynnetty tapaamisten ohella ajatusten ja kokemusten vaihdossa. Nuorten kokemustietoa on kerätty kokemusasiantuntijaryhmän toimintaan osallistuneiden lisäksi lähes 400:lta nuorelta kirjallisesti ja suullisesti erilaisilla koulu- ja nuorisotilavierailuilla sekä tukioppilas- ja tutorkoulutusten kautta. Jotkut nuoret ovat lähestyneet sähköpostilla ja kertoneet oman tarinansa, toiset ovat halunneet käydä muutamilla yksilökäynneillä. Emme ole halunneet rajata osallistumisen muotoja tai edellyttää toimintaan sitoutumista.

Nuorten toiveista lähdettiin vuonna 2013 ideimaan vanhemmille suunnattua materiaalia ja opasta erotilanteessa toimimiseen. Tämänkin loppuraportin sivuilta löytyy nuorten ideoimia ja ottamia valokuvia ja autenttisia kokemuksia erotilanteesta. Opas tarjoaa aikuisille vastauksia siihen, miltä ero voi tuntua, mikä auttaa selviämään erosta ja mitkä asiat erotilanteessa erityisesti kuormittavat nuorta. Oppaan kuvitukseen ovat vuoden 2014 aikana osallistuneet muutamien kokemusasiantuntijaryhmän nuorten lisäksi Suomen Teatteriopiston nuoret sekä valokuvaaja Sannamari Ratilainen. Suomen Teatteriopiston nuoret esiintyvät itse kuvissa.

Hankkeen aikana tavoitteet nuorisotyön osal-

ta ovat siis osaltaan muuttaneet muotoaan. Hankkeen loppua kohden keskeiseksi on tullut nuorten kokemustiedon kokoaminen ja näkyväksi tekeminen sekä nuorten vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen. Useiden nuorten mielestä mahdollisuuksia osallistua ideointi- ja kehittämistyöhön ei usein tarjota. Kehittämistoiminnan luonne ja sisältö vaikuttavat myös kiinnostukseen. Miten paljon toiminta sitoo? Nähdäänkö sisältö merkityksellisenä? Onko toiminnan kautta oikeasti mahdollisuus vaikuttaa?

Halu vaikuttaa ja auttaa muita, ryhmän itse sopimat aikataulut tapaamisiin ja joustavuus ovat houkutelleet nuoria Lapsi ja ero -hankkeen kehittämistoimintaan. Lapsi ja ero -hankkeen aikana tavattujen nuorten mielestä osallisuuteen kuuluu:

- kuuntelu ja kuulluksi tuleminen
- tiedon saaminen
- ei pakoteta = vapaaehtoisuus
- tarjota erilaisia mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja
- saa osallistua palvelujen ideointiin, vaikuttaa
- tekemistä yhdessä
- luottamus
- yksilölliset kohtaamiset
- ei tehdasmaisuuksia

Nuorten ajatuksia:

Mikä auttaa erotilanteessa?

Lähes 400:n nuoren suullisista ja kirjallisista kokemuksista on saatu monenlaisia ajatuksia nuorten tukemiseksi vanhempien erotilanteessa. Nuorten kokemukset vanhempien eroista ja niiden seurauksista ovat hyvin erilaisia: toisille elämä ennen eroa on ollut kuormittavaa jatkuvien riitojen, päihteiden tai mielenterveyspulmien vuoksi ja ero on helpotus, vaikkakin iso ja stressaava elämänmuutos. Toisille ero tulee yllätyksenä ja särkee ajatuksen onnellisesta perhe-elämästä. Myös eroamisen tavalla ja vanhempien käytöksellä eron jälkeen on merkitystä. Loppuvatko riidat eroon vai jatkuvatko pahempina erosta huolimatta?

Monet nuoret ovat sitä mieltä, että ero voi olla sekä hyvä että huono asia. Toisaalta nuoret ovat tapaamisissa pohtineet, erotaanko tänä päivänä liian helposti. Nuorten kokemusten mu-

kaan raskainta on joutua vanhempien riitojen seuraajaksi ja vastuunkantajaksi tai menettää itselleen tärkeitä ihmisiä tai asioita eron seurauksena. Hankkeen aikana nuorilta saatu tieto tukee mm. Sirpa Salon väitöskirjatutkimusta, jossa todetaan vanhempien riitelyn kuormittavan eniten nuorta. Monen nuoren mielestä tukea erotilanteessa pitäisikin tarjota ensisijaisesti vanhemmille. Huoli vanhempien jaksamisesta eron hetkellä usein kasvaa. Nuoret myös toivovat saavansa säilyttää suhteet heille läheisiin ihmisiin vanhempien välisistä riidoista ja erimielisyyksistä riippumatta. Huoli vanhemmista tulee ilmi esimerkiksi stressin lisääntymisenä, fyysisinä oireina, keskittymiskyvyttömyytenä ja vaikeutena nauttia kavereiden kanssa olosta ja harrastuksista.

Eron vaikutukset nuoren elämään välittyvätkin pitkälti vanhemman jaksamisen, toiminnan ja valintojen kautta. Kykeneekö vanhempi riittävään vanhemmuuteen ja nuoren huomiointiin oman elämänsä kriisin keskellä? Joutuuko nuori ottamaan huolen- ja vastuunkantajan roolin pitkäksi ajaksi? Kykeneekö vanhempi suojelemaan nuorta eroon liittyviltä ylimääräisiltä menetyksiltä? Kykenevätkö vanhemmat asialliseen käytökseen lapsen asioissa? Miten vanhempi käsittelee asiaa kotona nuoren kanssa? Onko ero niin kipeä asia, ettei siitä puhuta lainkaan vai puhutaanko siitä jatkuvasti vanhemman tarpeista käsin? Osataanko vanhemmuus erottaa parisuhteesta?

Vanhemmat kaipaavat kokemuksemme mukaan sekä tiedollista että tunnetason tukea. Eron edessä -illoista olemme huomanneet, että vanhemmat liikuttuvat ja vaikuttuvat nuorten kokemuksista. Monet vanhemmat ovat Lapsi ja ero -hankkeen aikana soittaneet ja halunneet keskustella nuoren tukemisesta, osa on tullut yksilötapaamiselle, muutamat ovat tulleet yhdessä nuorten kanssa. Vanhemmilta on tullut toivetta myös nuorten eroryhmille, mutta useimmiten nuori ei ole ollut itse halukas osallistumaan. Motivaation pitäisi lähteä nuoresta itsestään, ei vanhempien käskystä osallistua.

Uusimman kouluterveyskyselyn (2013) mukaan vanhemman ja lapsen keskusteluyhteys suojaaa nuorta hyvin monenlaisilta vaikeuksilta. Tulevaisuuden kannalta on tärkeää pohtia, miten vanhemman ja nuoren keskusteluyhteyt-

tä voidaan vahvistaa? Jos keskusteluyhteys on hyvä, on myös elämän kriiseistä, kuten erosta selviytyminen on hankekokemuksemme mukaan helpompaa.

Vanhemmustyön korostaminen ei tarkoita sitä, ettei nuorelle tulisi tarjota mahdollisuutta myös itse puhua ja käsitellä eron herättämiä tuntemuksia. Nuorten sanojen mukaan apua tulee tarjota, mutta ei voi pakottaa. Moni nuori tuo esiin, että on helpottavaa jutella jonkun saman kokeneen kanssa. Monille vertainen löytyy omasta kaveripiiristä, toiset etsivät vertaiskokemuksia mm. netin kautta. Toisten kokemusten ja tunteiden kuuleminen luo ymmärrystä omille ajatuksille

Monen nuoren mielestä tavallisen arjen jatkuminen ja mukavat asiat auttavat parhaiten erosta selviytymiseen. Nuoren elämä keskittyy jo paljon kodin ulkopuolelle. Ystävistä ja harrastuksista voi saada jatkuvuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta silloin kun perhesuhteissa tapahtuu muutoksia. Pahimmillaan nuori joutuu luopumaan tutusta koulusta, harrastuksista tai ystävistään eron seurauksena.

Monet vanhempiensa eron kokeneet nuoret pohtivat jälkikäteen puhumisen ja tunteiden purkamisen merkitystä. Heidän mielestään on tärkeää, että nuorella on joku, jolle voisi purkaa omia tuntejaan. Nuoret tiesivät pääsääntöisesti hyvin paljon erilaisia auttamistahoja mm. kouluilla työskenteleviä aikuisia, nuorisotiloja ja myös mahdollisuuksista saada tukea erikoissairaanhoidon puolelta. Nuorten vastauksissa korostui puolueettomuuden, luottamuksen ja yksilöllisen kohtaamisen toiveet. Nuorten mielestä hössöttäminen, tehdasmainen apu, byrokraatia ja paremmin tietäminen estävät avun saamisen ja sen piiriin hakeutumisen. Pelkkä kuuntelu, läsnäolo ja tilanteen jäsentäminen tuntuivat monista riittävältä.

Asianmukainen tieto helpottaa myös nuorta käsittelemään vanhempien eroa. Tieto siitä, mitä erosta seuraa omaan elämään konkreettisesti, mikä on ollut eron syy ja mistä saa tukea, auttavat eteenpäin.

Moni nuori nostaa ajan käsitteen esiin kun puhutaan erosta selviytymisestä. Aika auttaa isoista elämänmuutoksista selviytymiseen. Aikaa surra ja hyväksyä tosiasiat pitäisi antaa myös ennen uuteen suhteeseen hyppäämistä.

Toivon ylläpitäminen koetaan myös suojaavaksi tekijäksi. Se, että yrittää uskoa hyvään, on tärkeää. Toivottomuus taas on hälytysmerkki, johon aikuisten tulee reagoida.

Nuorisotyön asiantuntijaryhmän toiminta

Nuorisotyön asiantuntijaryhmä on kokoontunut hankkeen aikana yhteensä seitsemän kertaa jakamaan kokemuksiaan ja ajatuksiaan nuorten auttamiseksi erotilanteessa. Kokouksista on tehty muistiot.

Tampereella vanhempiensa eron kokeneille nuorille ei ole erikseen suunnattuja eropalveluita, mutta moni työntekijä käsittelee työssään eroasioita nuorten kanssa. Kouluilla on mm. koulukuraattorit, psykologit, terveydenhoitajat, psykiatriset sairaanhoitajat, joille voi mennä juttelemaan, jos kaipaa tietoa palveluista tai kuulevaa korvaa perheen muutostilanteessa. Tampereella on sekä kaupungin että järjestöjen ylläpitämiä nuorisotiloja, jossa järjestetään sekä avointa että ohjattua toimintaa eri-ikäisille nuorille. Nuorisotiloilla on aikuisia, joille nuoret jakavat toiminnan ohessa erilaisia tunteita ja kokemuksiaan spontaanisti. Tampereella on myös Perhepiste Nopea, joka tarjoaa ennaltaehkäisevää tukea myös nuorten perheille. Nopean työntekijät kertovat, että eroasiat ovat vahvasti esillä, koska aiheuttavat konflikteja vanhempien ja nuorten väleihin. SPR:n nuorten turvatalolle voi mennä juttelemaan aikuisille ja tarvittaessa myös yöpyä, jos sukset kotona ovat ristissä. Uusi matalan kynnyksen palvelupiste Nuorten Talo avattiin Tampereelle 16-29-vuotiaille nuorille ja se tarjoaa saman katon alla monenlaisia palveluita. Myös netistä löytyy paljon erilaisia tukivustoja ja vertaisryhmiä haastavissa perhetilanteissa eläville nuorille. Ammattilaisten kokemusten mukaan nuoret auttavat paljon myös toisiaan.

Nuorisotyön asiantuntijaryhmän kokousten pohjalta on noussut esiin useita tärkeitä teemoja ja kehittämisajatuksia vanhempiensa eron kokeneiden nuorten tukemiseksi:

- **Vuorovaikutustaitojen ja keskusteluyhteyden vahvistaminen perheenjäsenten kesken**
→ työmuodot, jotka pyrkivät parantamaan vanhemman ja nuoren keskusteluyhteyttä erilaisissa perhetilanteissa, ei ainoastaan irrallista työskentelyä eri tahoilla

- **Lasten ja nuorten tunnekasvatuksen ja itsetuntemuksen vahvistaminen**
→ alakoulusta alkaen enemmän tunnekasvatusta ja itsetuntemusharjoituksia, näitä myös ammattikouluihin
- **Osallisuuden mahdollisuuksien lisääminen**
→ luoda enemmän kanavia, joissa nuoret voivat itse osallistua palvelujen ideointiin ja kehittämiseen ja tuoda nuorten ääntä vahvemmin esille vs aikuislähtöinen kehittäminen- ja palvelutyö
- **Toiminnallisuus: lisää muuta kuin toimistoissa tehtävää työtä**
→ auttamismuotoihin enemmän toimintaa, pois valkoisten seinien sisältä. Toiminta helpottaa puhumista ja tarjoaa erilaisia välineitä tunteiden käsittelyyn.
- **Uusperhetilanteessa elävien nuorten tunteet ja tarpeet ja uusvanhempien rooli esiin**
→ yhä useampi nuori kipuilee uusiin perhesuhteisiin liittyvien asioiden kanssa. Lisää osaamista ammattilaisille kohdata uusperheet.
- **Kahden kodin erilaiset säännöt nuoruusiässä**
→ riitaisa ero voi johtaa siihen, että nuori käyttää hyväksi kahden kodin erilaisia sääntöjä. Vanhemmuustyö tärkeää.
- **Sosiaalisen median merkitys nuorten elämässä ja tukemisessa**
→ nuoret käyttävät paljon sosiaalista mediaa, etsivät tietoa ja tukea sieltä.
- **Parisuhdeasioiden käsittely nuorten kanssa**
→ parisuhteisiin liittyvistä asioista keskustelu tärkeää, jotta nuori voi tunnistaa omia ajatuksiaan ja jakaa niitä muiden kanssa. Ei aikuislähtöistä vaan nuoret tuovat teemoja, jotka heille keskeisiä.
- **Vanhemmuuteen valmentaminen ja vaikuttaminen**

- **Ero ja päihde- sekä mielenterveyspulmat perheessä**
→ monilla asiantuntijaryhmän jäsenillä kokemusta siitä, miten eroihin kietoutuu vanhempien päihde- ja mielenterveysproblematiikkaa. Tämä esiin erityisesti erikoissairaanhoidon puolella, jossa nuoret oireilevat usein vakavasti perheen tilanetta. Vaikuttaa nuoren erokokemukseen ja siitä selviytymiseen.
- **Riitaiset erot nuorten mielenterveyspulmien taustalla**
→ Miten pysäyttää vanhempien kiihtyvä konfliktti?
- **Ammattilaisten koulutustarve**
→ Eroasioihin liittyvää koulutusta ja tietoa lisää sekä konkreettisia välineitä nuorten kanssa työskentelyyn.

Nuorisotyön vaikutukset ja arviointi

Lapsi ja ero -hankkeen nuorisotyön tuloksista ja vaikuttavuudesta tärkeimpiä on nuorten kokemustiedon näkyväksi tekeminen montaa eri kanavaa pitkin. Nuorten tekemä ero-opas vanhemmille sai paljon julkistakin huomiota ja oli esillä Ylen Aamu TV:ssä, Aamulehdessä, Iltalehdessä, Meidän perhe-lehdessä ja Inhimillisissä Uutisissa, Helsingin Sanomien nettisivuilla sekä Yle Uutisissa Nuorten kokemuksia on välitetty aikuisille hankkeen aikana myös erilaisten yleisötilaisuuksien, yleisönosastokirjoitusten, eroblogin, Eron edessä –iltojen ja ammattilaisille suunnattujen koulutusten kautta. Hankkeen päätösseminaarissa nuorten ajatukset tulivat vahvasti esille Ero-Tus -näytelmän kautta.

Nuoret ovat itse olleet ideoimassa ja kehittämässä toimintaa ja samalla myös arvioineet sitä. Nuoret ovat avoimesti kertoneet kokemuksestaan ja käyttäneet vapaa-aikaansa toiminnan ideointiin.

Vertaisuus tarjoamassa lohtua, tukea ja turvaa

Tausta ja tavoitteet

MLL Tampereen osaston aiempi RAY:n tukema Eron jälkeen -hanke (2002-2005) kehitti koko perheen huomioivaa vertaistoimintaa eron jälkeen. Toiminnasta saatiin myönteisiä kokemuksia, mutta järjestön toteuttamana ammatillista vertaistoimintaa ei ollut mahdollista jatkaa. MLL Tampereen osastolla on järjestetty kymmenien vuosien ajan erilaisissa elämäntilanteissa oleville perheille avointa, vapaaehtoisuuteen perustuvaa vertaistoimintaa.

Lapsi ja ero – hankkeen (2012-2014) tavoitteena on ollut kehittää vertaistuki-iltoja eroa harkitseville, eronneille, isovanhemmille ja eri kulttuurista tulleille. Pääkaupunkiseudulla Ensi- ja turvakotien liiton Neuvokeskus on tuottanut sekä ammatillisesti ohjattua vertaistoimintaa että vapaaehtoistyöhön perustuvaa avointa vertaistoimintaa.

Hankkeen aikana on Eron edessä -iltojen lisäksi kehitetty ja kokeiltu erilaista avointa sekä ohjattua vertaistoimintaa eroa pohtiville ja eronneille vanhemmille, eroperheiden isovanhemmille, uusperheellisille, lapsille ja nuorille. Tässä luvussa käydään läpi kokemuksia, joita toiminnasta on saatu sekä pohditaan vertaistoinnin vaikutuksia.

Vertaistuen muodot

Avoim vertaiskahvilatoiminta

Heti hankkeen alussa kokeiltu vanhempien vertaiskahvilatoiminta ei tavoittanut juurikaan osallistujia ja vapaaehtoistyön resurssia siirrettiin perhetapaamistoimintaan, joka käynnistyi nopeasti. Jälkikäteen ajateltuna hanke oli vasta käynnistynyt, eikä luottamusta ja näkyvyyttä sen synnyttämiin palveluihin vielä ollut tullut. Toisaalta Laivapuiston perhetalossa järjestetään myös kaikille perheille avointa kerhotoimintaa, johon myös monet eronneet vanhemmat osallistuvat. Tarve erotilanteeseen keskittyvälle vertaistoinnille on näkynyt toiveena ammatillisesti ohjattuihin ryhmiin.

Vanhemman neuvo -ryhmät

Vanhemman neuvo -vertaisryhmä on ammatilli-

sesti ohjattu, strukturoitu vertaistukiryhmämalli eronneille vanhemmille. Ryhmä kokoontuu kahdeksan kertaa. Ryhmässä tuetaan aikuisen vastuuta valintatilanteissa, yhteisen vanhemmuuden jatkumisesta, keskinäisen yhteistyösuhteen rakentumisesta ja aikuisen sekä lapsen roolien säilymistä. Ryhmän tavoitteena on tarjota uusia näkökulmia, asettua lapsen asemaan ja lisätä itsetuntemusta ja vuorovaikutustapoja. Ryhmä on kehitetty osana Lastensuojelun Keskusliiton Neuvo-projektia (2005-2009), joka on nykyisin osa Ensi- ja turvakotienliiton toimintaa. Lapsi ja ero – hankkeen aikana projektityöntekijä Marja Olli on pitänyt kolme Vanhemman neuvo – ryhmää.

Ammattilaisten mielestä vertaistukiryhmiä on Pirkanmaalla kysyntään nähden liian vähän ja Lapsi ja ero – hankkeen alussa toivottiin, että ohjattuja ryhmiä järjestettäisiin säännöllisesti. Vanhemman neuvo – ryhmien käynnistäminen sopi hyvin osaksi Lapsi ja ero – hankkeen ideologisia tavoitteita ja muita hankkeen käynnistämiä palveluita.

Hankkeen aikana pidetyt Vanhemman neuvo – ryhmät ovat täyttyneet nopeasti ilman suurempaa markkinointia. Kolmeen hankkeen aikana järjestettyyn ryhmään on osallistunut yhteensä 19 vanhempaa, joilla on ollut yhteensä 32 lasta. Viimeisen ryhmän rinnalla kulki lapsille suunnattu ryhmä, johon osallistui 12 lasta. Jokainen ryhmä on ollut muodoltaan hiukan erilainen. Ensimmäinen ryhmä syksyllä 2012 kokoontui aluksi 8 kertaa, jonka jälkeen ryhmä kokoontui avoimessa toiminnassa ohjaajan kanssa neljästi. Toinen ryhmä syksyllä 2013 oli kestoltaan kahdeksan kertaa. Kolmas ryhmä keväällä 2014 kokoontui kahdeksan kertaa. Ryhmän rinnalla kulki 4-6-vuotiaille lapsille suunnattu ryhmä, jota psykologi Esko Rinnevuori piti vapaaehtoisesti.

Viimeisen ryhmän etuna voidaan nähdä lasten ja vanhempien samanaikainen tukeminen sekä vanhempien lastenhoitojärjestelyjen helpottaminen. Ryhmiin osallistujien erosta on kulunut aikaa muutamasta kuukaudesta kolmeen vuoteen. Ajalla on merkitystä selviytymisen kannalta ja ryhmä ei ole ensimmäinen paikka, josta kannattaa tukea hakea. Toiset ovat valmiita hy-

vinkin pian eron jälkeen sitoutumaan ryhmään ja tarkastelemaan vanhemmuuden kysymyksiä. Eroamisen tapa on merkittävä. Eroamisen tapoja ja yhteisesti hoidettua vanhemmuutta on monenlaista. Vanhemman neuvo – ryhmissä on ollut sekä äitejä että isiä. Molempien sukupuolten osallistuminen on koettu tärkeäksi.

Eronneiden vanhempien kertomukset elämäntilanteistaan sanottavat sitä arkea ihmissuhteineen missä he elävät ja tuoneet hankkeelle arvokasta tietoa kehittämisen pohjalle. Tästä on ollut hyötyä mm. koulutuksen järjestämisessä ja kehittämistyössä. Ryhmiin osallistuneiden vanhempien toiveet liittyvät tietoon, vertaisuuteen ja lasten toimintaan.

Vertaistukea eroperheiden isovanhemmille

Hankkeen tavoitteena on ollut myös isovanhemmuuden huomiointi erotilanteessa. Syksyllä 2012 järjestettiin Eron edessä – ilta otsikolla Isovanhemmuus lapsiperheen erossa. Ilta tavoitti 3 isovanhempaa. Sen sijaan Eron edessä – illoissa Miten tukea lasta vanhempien erossa on ollut myös isovanhempia ja tilaisuuksia markkinoidaan myös eroperheen läheisille sopivaksi. Myös hankkeen käynnistämä perhetapaamistoiminta on mahdollistanut sukulaisten kohtaamisia.

Vertaistuen osalta kokeiltiin syksyllä 2012 avointa vertaiskahvilatoimintaa eroperheiden isovanhemmille. Yhtään isovanhempaa ei tavoitettu kolmeen kokeiluluontoiseen iltaan. Muutamia yksittäisiä yhteydenottoja tuli isovanhemmilta ja päätettiin kerätä isovanhemmilta ajatuksia, millaista tukea he ylipäättään toivovat lapsiperheen erossa.

Vuonna 2013 julkaistiin Sara Annalan & Taija Siukolan opinnäytetyö Isovanhempana lapsiperheen erossa. Opinnäytetyön opiskelijat tekivät yhteistyössä Lapsi ja ero –hankkeen kanssa. Työtä varten kolme isovanhempaa kokoontuivat kolmesti keskustelemaan kokemuksistaan ja ajatuksistaan suhteessa rooliinsa eron jälkeen ja millaista tukea toivoisi. Opinnäytetyö löytyy nettiversiona. Opinnäytetyö tuo tärkeää tietoa isovanhempien merkityksestä ja roolista eron jälkeen. Rooleista korostuivat kasvattajan ja turvasataman sekä oman elämän eläjän vs. raaajan roolit. Ryhmä oli tutkimuksellinen sekä vertaistuellinen. Isovanhemmat toivoivat iso-

vanhempien käyttämistä tukijoina laajemmin, vertaistuen käyttämisestä isovanhemmuuden tukemisessa sekä tarjottavien palveluiden mainonnan kehittämisestä.

Uusperheellisten itseohjautuva vertaistoiminta

Lapsi ja ero -hankkeen alusta lähtien saimme yhteydenottoja uusperheellisiltä. He toivoivat Eron edessä -iltojen kaltaisia iltoja myös uusperheiden arkea koskien. Hankkeen aikana järjestettiin kaksi uusperheille suunnattua Eron edessä iltaa, joista toisessa asiantuntijapuhujana Aino Ritala-Koskinen Tampereen Yliopistolta ja toisessa Suomen Uusperheellisten liiton toiminnanjohtaja VET Pekka Larkela. Illoissa oli myös mukana Pirkanmaan uusperheellisten edustajia. Illoissa innostuneena vertaisten kohtaamisesta Pirkanmaan uusperheelliset aloittivat itseohjautuvan vertaiskahvilan Laivapuiston perhetalossa. Iltoja markkinoitiin yhteistyössä Lapsi ja ero hankkeen projektityöntekijöiden avustuksella. Vuoden 2013 -2014 aikana ryhmä kokoontui kahdeksan kertaa. Ryhmän vastuuvetäjinä toimivat kaksi pariskuntaa. Kahvilassa kävi vuoden aikana 15 uusperheen vanhempaa. Yhteistyö Suomen uusperheiden liiton ja Pirkanmaan uusperheellisten kanssa on ollut hankkeen aikana tiivistä. Projektityöntekijöistä Marja Olli suoritti vuoden 2014 aikana uusperheneuvoja opinnot. Laivapuiston perhetalon palveluissa on paljon sellaista, mitä uusperheet voivat hyödyntää ja uusperheille suunnattuja iltoja tullaan jatkosakin järjestämään yhteistyössä Suomen uusperhein liiton kanssa.

Vertaistuen vaikutukset ja arviointi

Hankkeen aikana ajatus siitä, että vertaisuus auttaa erotilanteessa eteenpäin, on vahvistunut. Mahdollisuus tavata muita saman kokeneita, kuulla samankaltaisia kokemuksia ja peilata omaa tilannetta toisten tilanteeseen, tuo helpotusta ja lohtua. Vertaistoiminnassa tärkeänä on pidetty myös kuulluksi tuleamista. Muilta saa tukea ja ymmärrystä omaan tilanteeseen.

Hankkeen aikana kokeilluista vertaistuen muodoista ammatillisesti ohjattu Vanhemman neuvo – ryhmä on tavoittanut parhaiten osallistujia ja saanut parasta palautetta. Hankekokemuksen pohjalta voi todeta, että avoimen vertaistoimin-

nan on tärkeää syntyä tarpeesta ja on hyvä, että on useampi vertaiskokiija, joka haluaa ottaa vastuun toiminnan pyörimisestä. Riskinä avoimessa vertaistoiminnassa on se, että erotunteisiin jämähdetään eikä päästä eteenpäin. Lapsi ja ero – hankkeen kokemusten pohjalta vanhemmilla on suurempi kynnys hakeutua avoimeen vertaistointaan eroteemalla ja strukturoitua, ammatillisesti ohjattua ryhmää pidetään parempana vaihtoehtona. Ohjatusta vertaistoiminnasta voi kuitenkin syntyä avointa ja itseohjautuvaa ryhmän päätyttyä. Moni vanhempi kokee saaneensa vahvistusta sosiaaliseen verkostoon ammatillisesti ohjatun ryhmän jälkeen.

Ammatillisesti ohjatuista ryhmistä on kerätty palautetta ryhmäkertojen välissä sekä päätyttyä. Ryhmään osallistuneita on lähestytty myös hankkeen päättyessä, jolloin aikaväli ryhmästä on ollut pidempi ja sitä on pystynyt tarkastelemaan etäämpää. Palautteiden lisäksi arvioinnin mittarina voidaan käyttää myös sitoutumista ryhmiin ja toivetta jatkoryhmille. Ryhmän ohjaaja arvioi ja reflektoi toimintaansa ja ryhmän vaikutuksia ja dynamiikkaa myös itse säännöllisen työnohjauksen kautta.

Vanhemman neuvo – ryhmiä voidaan pitää vaikuttavana työmuotona: vanhemmat pysähtyvät lasten asioiden äärelle ja eletty elämä tulee tarkasteluun. Omia valintoja otetaan tietoiseen tarkasteluun. Palautteen mukaan vertaisryhmään osallistuminen on elämää muuttava kokemus ja taitekohta, jossa aletaan usein suunnautua tulevaisuuteen niin lapsen kuin myös aikuisen näkökulmasta. Vanhemman neuvo

– ryhmissä vertaisuus toteutuu ryhmään osallistujien mielestä seuraavilla tavoilla: huomaa, että on samanlaisia kokemuksia; oppii toisilta; toivo herää; ohjaaja pysäyttää lapsen näkökulman äärelle. Ryhmien selkeänä vaikutuksena voidaan nähdä monien osallistujien kohdalla kyky erottaa ex-kumppaniin liitetyt kielteiset ominaisuudet tämän vanhemmuudesta. Osallistujien kertoman kautta tulee esiin, että ryhmässä oivallus oman käyttäytymisen muuttamisesta ja omaan toimintaan vaikuttamisesta syntyy. Useimmiten oman toiminnan muutos vaikuttaa myös toiseen vanhempaan. Tulevaisuuden näkyvä yhteisen vanhemmuuden osalta vahvistuu.

Vertaistuen osalta hanke on vahvistanut ajatusta, että Vanhemman neuvo – ryhmä on toimiva menetelmä lapsen näkökulman vahvistamiseksi. Monissa eroryhmissä keskiössä on vanhemman oma tunneprosessi, mutta Vanhemman neuvo –ryhmä tarjoaa konkreettisia välineitä ja ajatuksia lapsen tukemiseen. Yhden työntekijän panoksella on mahdollista vaikuttaa moneen vanhempaan ja sitä kautta lasten tulevaisuuteen. Ryhmien kautta syntyy uusia luonnollisia sosiaalisia verkostoja kun erotilanteessa sosiaaliset verkostot saattavat muuten myös kaventua. Moni ryhmä on jatkanut kokoontumisia ryhmän päätyttyä. Jatkossa haasteena on ryhmien jatkuvuus. MLL Tampereen osasto tekee jatkossa yhteistyötä Ensi – ja turvakotien liiton Neuvokeskuksen kanssa ohjaajien kouluttamisessa, jotta toimiva menetelmä voisi levitä laajemmin Pirkanmaalle.

Hienoa kuulla erilaisia tarinoita ja tilanteita sekä jakaa kokemuksia ja tunteita ihmisten kanssa, jotka ainakin osin ovat samassa tilanteessa.

Miehiset kommentit auttoivat minua paremmin ymmärtämään, millaisia tunteita lapsen isä saattaa tällä hetkellä käydä läpi.

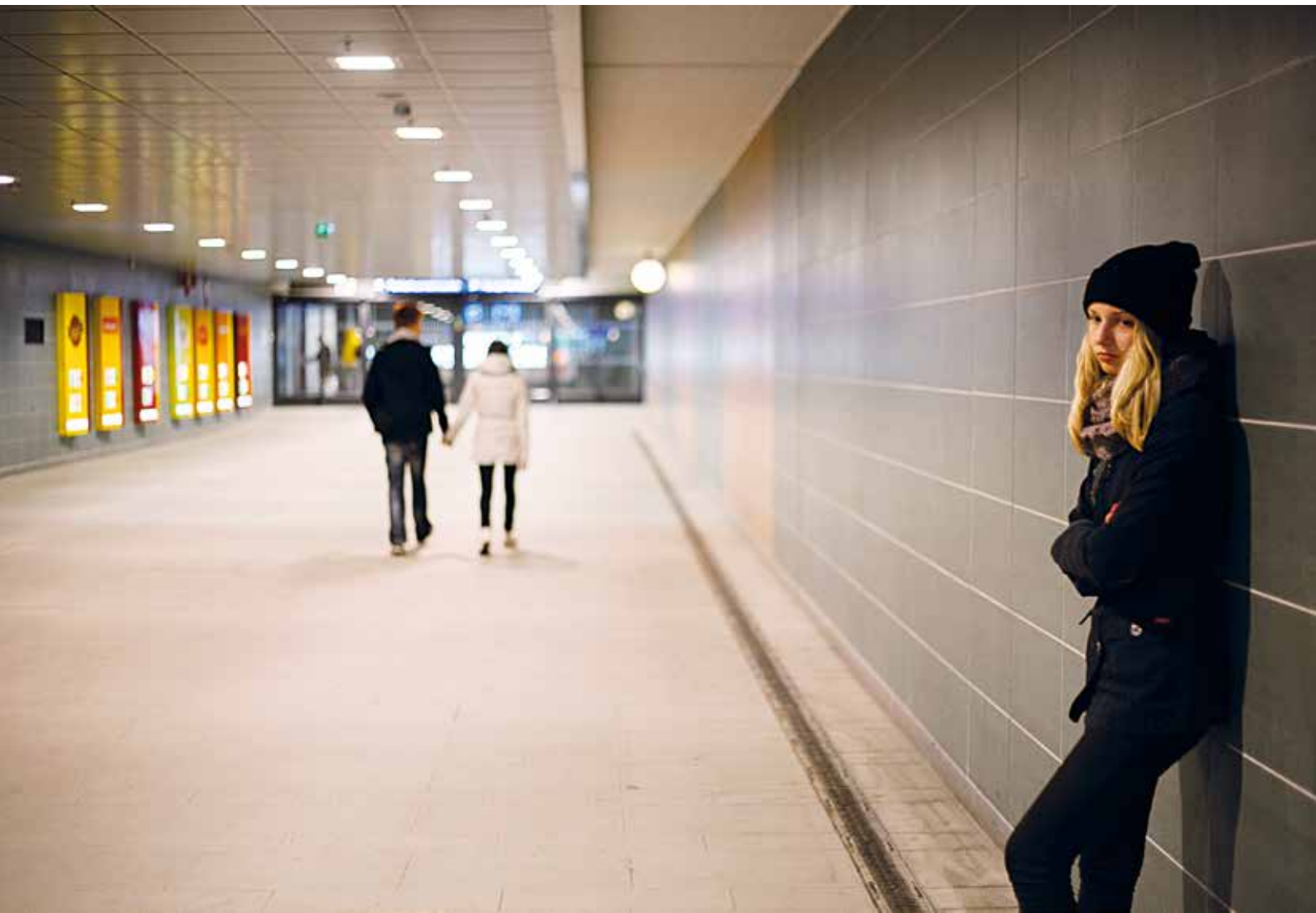
Minulla on vain ja ainoastaan positiivista palautetta annettavana!!

Kaikki aihepiirit mitä käsitelimme oli todella tärkeitä ja sen lisäksi jokainen ryh-

mässä sai oman äänensä kuuluviin ja apua niihin pulmiin ja pohdintoihin mitä omalla kohdalla oli.

Vertaisryhmä, ohjaajan apu ja keskustelut antoivat erittäin hyvää tukea ja apua vaikeiden asioiden käsittelyssä nopeammin ja parempaan lopputulokseen.

Eilinen oli mukava ilta, vaikkakin tavallaan "uuvuttava", kun puhetta oli paljon ja piti keskittyä kuuntelemaan toisia ja miettimään asioita syvällisesti! Itse olen oppinut ryhmässä kuuntelemaan!

”Miksi luvataan rakastaa ikuisesti ja silti erotaan?”

Vapaaehtoistyö eroauttamisen kentällä

Tausta ja tavoitteet

Lapsi ja ero -hankkeessa (2012-2014) lähdettiin kehittämään vapaaehtois- ja ammattilaistyötä yhdistäviä matalan kynnyksen eropalveluita. Hankkeen ydintehtäväksi muodostunut perhetapaamistoiminta ei olisikaan mahdollinen ilman vapaaehtoistyön resurssia. Vapaaehtoiset mahdollistavat suuren osan tapaamisista olemalla paikan päällä avaamassa ja sulkemassa ovia puolueettomina, tukea tarjoavina aikuisina. Perhetapaamisten lisäksi vapaaehtoiset ovat osallistuneet hankkeen aikana Eron edessä -iltoihin ja erilaisiin tapahtumiin, nuorisotyöhön sekä yleiseen kehittämistyöhön projektityöntekijöiden kanssa. Vapaaehtoisia ovat myös avointa vertaistoimintaa pitäneet uusperheelliset sekä nuoret kokemusasiantuntijat.

MLL Tampereen osastolla on paljon vapaaehtoistoimijoita ja pitkä vapaaehtoistyön historia. Tämän vuoksi vapaaehtoisten tavoittaminen on ollut suhteellisen helppoa. Erityisesti hankkeen käynnistämisvaiheessa kiinnostuneita vapaaehtoistyöntekijöitä oli paljon. Sen jälkeen toiminta on keskittynyt vapaaehtoisten osalta perhetapaamisiin ja Eron edessä -iltoihin ja uusia vapaaehtoisia on tullut matkan varrella mukaan. Osa vapaaehtoisista on ollut mukana alusta saakka ja haluaa jatkaa myös tulevaisuudessa. Toisilla elämäntilanne on muuttunut ja vapaaehtoistyö päättynyt.

Vapaaehtoistyön tehtävät ja roolit

Laivapuiston perhetalon eropalveluissa vapaaehtoistyö on kulkenut ammattilaistyön rinnalla. Alusta asti on tullut selväksi että perhetapaamistoiminta vaatii ammattilaistyötä vapaaehtoistyön rinnalla. Vapaaehtoiset kokevat saavansa vapaaehtoistyöstä enemmän irti myös itse ammatillisen ohjauksen kautta. Vapaaehtoisen ja ammatillaisen roolin on oltava selkeitä ja molempien on tiedostettava oma roolinsa.

Vapaaehtoisten roolia on lähdetty kehittämään ja tulevaisuudessa vapaaehtoisten roolia voidaan lisätä kouluttamalla toimintaan vastuuvapaaehtoisia. Tämä mahdollistaa toiminnan myös tulevaisuudessa ilta- ja viikonloppuaikoina.

Vapaaehtoiset ovat kokeneet olevansa perhetapaamisissa ensisijassa tapaamisen mahdollistajina. Eräs vapaaehtoinen kuvasi tätä vapaaehtoistyönroolia talkkarina olona; Avaan perheelle ovet ja toivotan tervetulleiksi, kerron samalla, että minulla on 15 vuoden kokemus vanhempana olosta. Mahdollistajan lisäksi vapaaehtoiset kuvailevat olevansa puolueettomia aikuisia, vanhemmuuteen kannustajia, apukäsipareja, lapsen äänen vahvistajia ja tilanteisiin puuttujia. Pääosin vapaaehtoiset ovat kokeneet roolin palkitsevina ja merkityksellisinä. Muutama vapaaehtoinen on hankkeen aikana tuonut esiin halunsa osallistua aktiivisempaan auttamistyöhön perhetapaamistoiminnan sijaan.

Vapaaehtoistyön tulee olla mielekästä ja turvallista. Vapaaehtoiset ovat pitäneet tärkeänä mm. sitä, että vastuu on työntekijällä. Vapaaehtoiset eivät vaihda perheiden kanssa yhteystietoja vaan tapaamisista sovitaan aina projektityöntekijän ja perheen kesken.

Perheiden kanssa sovitaan vapaaehtoisille kerrottavista tiedoista. Yleensä kerrotaan lapsen ja vanhempien etunimet, lapsen ikä ja perheen mahdolliset toiveet tapaamisten suhteen. Vapaaehtoisten mielestä on toisaalta helpottavaakin, ettei tietoa perheiden tilanteista ole sen enempää.

Vapaaehtoistyön organisointi

Vapaaehtoisten rekrytointi aloitettiin keväällä 2012 heti kun projektityöntekijät aloittivat hanketyöskentelyn. Tuolloin vapaaehtoisia haettiin perhetapaamistoimintaan, Eron edessä -iltoihin avuksi sekä avoimeen vertaistoimintaan. Käynnistyessään hanke kiinnosti monia. Ensimmäiseen koulutukseen osallistui 12 vapaaehtoistyöstä kiinnostunutta. Vapaaehtoisten roolit ja tehtävänkuvat ovat selkiytyneet ensimmäisen koulutuksen jälkeen ja vapaaehtoisia on vuoden 2013 ja 2014 aikana rekrytoitu pääasiassa perhetapaamistoimintaan. Rekrytointikanavana on käytetty nettisivuja, lehtimainoksia, ilmoitustauluesitteitä, sähköpostilistoja sekä avoimia vapaaehtoistyöstä kiinnostuneille järjestettyjä avoimia infotilaisuuksia.

Edellytyksenä vapaaehtoisena toimimiselle on täysi-ikäisyys, aikuisuus, motivaatio, sitoutuminen arvopohjaan ja toiminnan periaatteisiin, jonkinlainen kokemus lapsen hoitoon liittyvistä asioista. Jos taustalla on vapaaehtoisen oma erokokemus, täytyy olla riittävä etäisyys. Mitä haasteellisempaa vapaaehtoistyö on luonteeltaan sitä tärkeämmäksi tulevat vapaaehtoistyöntekijöiden valintakriteerit. Vapaaehtoistyötä perhetapaamisissa ja Eron edessä -illoissa voi kuitenkin tehdä tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin ilman alaan liittyvää koulutusta. Toiminta tavoittaa monenlaisia perheitä, joilla on erilaisia tarpeita. Vapaaehtoisille on voitu kohdennettusti tarjota sopivia tehtäviä. Vapaaehtoisen edellytyksiä ja motivaatiota toimintaan käydään läpi henkilökohtaisella tapaamisella, joka voi olla ennen peruskoulutusta tai sen jälkeen, mutta ennen toimintaan osallistumista. Halu auttaa, oma erokokemus, halu kehittyä, yhteisöllisyyden kaipuu, uuteen alaan tutustuminen, lapsen etu ja mielekäs ja merkityksellinen tekeminen ovat olleet vapaaehtoistemme nimeämiä syitä olla toiminnassa mukana.

MLL Tampereen osaston eropalveluista kiinnostuneille vapaaehtoisille on järjestetty hankkeen aikana yhteensä kolme peruskoulutusta. Hankkeen aikana on koulutettu 30 vapaaehtoista Laivapuiston perhetalon eropalveluihin. Lisäksi projektityöntekijät ovat kouluttaneet MLL Hyvinkään yhdistyksen vapaaehtoisia perhetapaamistoimintaan sekä MLL Hämeen piirin vapaaehtoisia aiheella Ero lapsiperheessä.

Vapaaehtoistyön peruskoulutus alkaa MLL Tampereen osaston yleisellä osuudella, jossa kerrotaan MLL Tampereen osaston toiminnasta, arvoista ja vapaaehtoistyön mahdollisuuksista ja rooleista. Eropalveluissa mukana olevien kanssa jatketaan yleisen osuuden jälkeen 10h osuudella, joka jaetaan kahdelle eri päivälle. Vapaaehtoisille suunnattua koulutusta on kehitetty toiminnan sisällön muuttumisen ja vapaaehtoisten palautteiden mukaan. Koulutuksessa on lisätty mm. toiminnallisuutta ja vuorovaikutusta. Vapaaehtoisen itsetuntemuksen vahvistaminen ja eroon liittyvien käsitysten ja asenteiden tarkastelu on otettu osaksi koulutuksen keskeisiä teemoja, koska toiminta herättää usein voimakkaita tunteita.

Lisäkoulutusta vapaaehtoiset ovat saaneet Lapsi ja ero -hankkeen aikana osallistumalla Eron edessä -iltoihin ja hankkeen järjestämiin koulutustilaisuuksiin. Vapaaehtoiset ovat kokeneet koulutuksen riittävänä.

Vapaaehtoisille järjestetään koulutuksen lisäksi ryhmäohjausta vähintään neljästi vuodessa ja henkilökohtaista opastusta ja ohjausta tarpeen ja vapaaehtoistyön määrän mukaan. Ryhmäohjaukseen kutsutaan kaikki vapaaehtoistyöntekijät. Ryhmäohjauskerroilla jaetaan vapaasti ajatuksia ja kokemuksia perhetapaamistoiminnasta, ideoidaan yhdessä toiminnan kehittämistä ja virkistäydytään. Monesti ohjauksella on myös jokin teema, jonka työntekijä ottaa esiin. Vapaaehtoiset ovat osallistuneet aktiivisesti ohjaustuokioihin, vaikka kaikki eivät yleensä pääse samaan aikaan paikalle. Työntekijän tarjoaman ohjauksen ohella on tärkeää saada jakaa vertaiskokemuksia muiden vapaaehtoisten kanssa.

Vapaaehtoistyön vaikutukset ja arviointi

Vapaaehtoistyö on mahdollistanut Lapsi ja ero -hankkeen aikana sadoille lapsiperheille tarjottavaa varhaisen vaiheen tukea. Vapaaehtoisen rooli maallikkoauttajana madaltaa myös perheiden kynnystä palveluihin hakeutumiselle. Vapaaehtoisia on saatu rekrytoitua toimintaan sopiva määrä ja suurin osa vapaaehtoisista on sitoutunut siihen ja osallistunut aktiivisesti myös kehittämistoimintaan. Vapaaehtoiset kertovat kokevansa toiminnan mielekkäänä ja palkitsevana. Vapaaehtoistyön ohjaustuokioissa on kehitetty toimintaa yhdessä, jaettu kokemuksia ja ajatuksia. Ohjaustuokioissa esille nousseita asioita on dokumentoitu ja vapaaehtoistyöntekijöiden ideoita viety eteenpäin. Vapaaehtoisia on pyydetty osallistumaan myös toiminnan arviointikeskusteluihin (esim. Hyvällä Mallilla -arviointifoorumi).

MLL Tampereen osaston eropalveluissa tehty vapaaehtoistyö sai myös huomattavaa tunnustusta Tampereen kaupungilta, kun Lasten ja nuorten lautakuntakunta valitsi Perhetapaamistoiminnan 2014 Hyvä Haltija – kunniainnoinnaksi. Hyvä Haltija tunnustus jaetaan vuosittain yhdelle ansioituneelle lasten ja nuorten parissa toimivalle yhteisölle.

Yksi näkökulma vapaaehtoisuuteen

Kaikki lähti liikkeelle omalta kohdaltani siitä, että terveydellisten syiden vuoksi jouduin vaihtamaan ammattia. Eteeni tuli tilanne, jossa törmäsin lapsen näkökulmasta vanhempien avioeroon. Myöhemmin tilannetta miettiessäni ymmärsin tämän herättäneen valtavasti tunteita itsessäni. Jotenkin tuohon olisi pitänyt pystyä puuttumaan, mutta en tiennyt kuinka. Tämä johtui siitä, että selvää toimintamallia ei ollut.

Hetkeä myöhemmin törmäsin kirjaston yleisellä ilmoitustaululla mainokseen, jossa kerrottiin MLL Tampereen osaston aloittavan eroperheiden tapaamisten mahdollistamisen. Tapaamisten mahdollistamiseen etsittiin vapaaehtoisia. Olinkin juuri etsimässä tässä tilanteessa itselleni harrastusta ja tuo vaikutti minusta mukavalta aikaisempien kokemusteni pohjalta. Otin yhteyttä ilmoituksissa mainittuun yhteyshenkilöihin, osallistuinkin koulutukseen ja näin sitten olinkin yksi vapaaehtoinen.

Vapaaehtoisena oleminen on toiminnaltaan kovinkin yksinkertaista. Varmistat tilan, jo-

hon perheelle on mahdollisuus tulla sovituna aikana. Vietät tilassa perheen kanssa ajan, jonka he ovat sopineet vastuuhenkilöiden kanssa. Itse koen olevani vapaaehtoisena henkilö, joka antaa perheen itse määrittää tapaamisen kulun. Tärkeätä on kuitenkin pitää itsensä kartalla tapahtumien kulusta ja varmistaa, että toiminta tilassa on lapsen edun mukaista. Riitelyä vanhempien välillä ei siis sallita. Jotkut toiset vapaaehtoiset viettävät ehkä hieman enemmän yhteistä aikaa perheiden kanssa, mutta itse haluan pitää kiinni siitä, että aika on perheen tai erillään asuvan vanhemman ja lapsen yhteistä aikaa.

Itse koen saaneeni hyvinkin paljon vapaaehtoisuudesta. Ajatusmalleja siihen, millä tavoin miettiä lapsia keskellä vanhempien eroa ja siitä missä vaiheessa on hyvä pohtia perheen eteenpäin ohjaamista ammattiauttajalle tai vertaistuen piiriin. Yksi suurimmista asioista vapaaehtoisena toimimiseen ja jakamiseen on lapselta saatu välitön palaute hymyn ja ilon muodossa tapaamisen aikana sekä vanhempien kiitos tapaamisen järjestämisestä!

Vapaaehtoisten kokemuksia koulutuksesta ja perhetapaamistoiminnasta:

Koulutus antoi hyvän yleiskuvan projektista, vapaaehtoisuudesta ja paljon ajateltavaa erosta ja sen vaikutuksesta lapseen

Olen kuullut paljon uusia näkökulmia. Asiasta tietämättömien näkökulmia ei lytäty. Kivat vetäjät.

Vielä enemmän konkreettisia esimerkkejä ja vähemmän istumista.

Hyvin koottu, asiallinen ja paljon eri asioita sisältävä koulutus! Erittäin hyvä!

Keskustelut olivat hyviä ja myös konkreettisista asioista esim. korttien avulla.

Ihmisten tutustuttamiseen toistensa kanssa voisi käyttää enemmän aikaa.

Mukavat kouluttajat ja monipuolinen aiheen käsittely, mutta aikataulu oli aika raskas.

Selkeä rakenne ja ulosanti + tehtävät. Vielä enemmän saisi olla osallistumista.

Hyvä ja helppo ilmapiiri. Sisällöt mielenkiintoisia. Kouluttajat hyviä esiintyjä.

Hyvä että saatiin käytännön ohjeita: mitä tulee tehdä ja valmisteltiin tulevaan. Epävarmuuden sietämisen korostaminen myös hyvä juttu.

Vapaaehtoinen näkee tulokset tapaamishetkessä: muutkin tilastot / tulokset voivat motivoida, mutta eivät niin tärkeitä.

Eron edessä -illat ovat olleet hyviä lisäkoulutuksia. Kohdennettu koulutus (esim. sosiaaliset taidot) voisi olla myöhemmin tarpeen.

Lapsi näkee vanhempiaan, on yhdessä heidän kanssaan.

Aikuinen saa tukea tai kuuntelijan

Vanhemmat saavat osallistua lastensa elämään.

Vapaaehtoisen on luotettava vaistoon eri tilanteissa: ei ole mitään kaavaa tutustua perheeseen.

Vapaaehtoisten 9 h koulutus on mielestäni riittävä, koska toiminta perustuu omaan innostumiseen ja aktiivisuuteen.

**”Joskus on niin vaikeita hetkiä,
että sanoja tunteille ei löydy.
Silloin pelkkä vilpityn läsnäolo
tuntuu helpottavalta.”**

Ohjausta ja neuvontaa erossa

Pian Lapsi ja ero -hankkeen käynnistyttyä alkoi tulla yhteydenottoja eroa pohtivilta ja eronneilta vanhemmilta, jotka tarvitsivat tietoa eroon liittyvistä käytännöistä, kuuntelijaa tunteilleen, eväitä lapsen tukemiseen ja yhteisen vanhemmuuden jatkamiseen. Yhteydenottojen määrä on lisääntynyt hankkeen loppua kohden palveluiden tultua tutummiksi. Osana hankkeen muita palveluita aloimme vastata tarpeeseen tarjoamalla matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa lapsiperheille eroasioissa muiden palveluiden ohella. Samalla saimme itse tärkeää tietoa kehittämisen pohjalle siitä, millaisiin asioihin vanhemmat ensisijaisesti tarvitsevat tukea.

Ohjaus- ja neuvontatyö on ollut kestoltaan yhdestä tapaamisesta muutamaan tapaamiseen, jonka jälkeen vanhempi tai perhe on ohjattu tarvittaessa muiden palveluiden piiriin. Monet vanhemmat ovat päivittäneet myöhemmin kuulumisiaan poikkeamalla tai soittamalla.

Suurin osa vanhemmista on tullut yksin purkamaan eroon liittyviä tunteita ja ajatuksia, mutta osa on halunnut tulla yhdessä tai koko perheen voimin.

Tapaamiemme perheiden kokemusten mukaan eroauttamisen palveluverkko on hiukan sekava, asianmukaista tietoa ei välttämättä löydä nopeasti ja palveluihin on vaikea päästä riittävän nopeasti. Monilla vanhemmilla on virheellisiä ja asenteellisia käsityksiä liittyen esimerkiksi tapaamis- ja huoltajusasioihin. Joillekin vanhemmille erityisesti viranomaispalveluihin hakeutumiseen liittyy epäluottamusta ja turhia pelkoja. Toiset vanhemmat haluavat vahvistusta monelta eri taholta samanaikaisesti.

Ohjaus- ja neuvontatyössä olemme pyrkineet:

- vahvistamaan lapsen ääntä ja kokemuksia erotilanteessa
- sanoittamaan yhteisen vanhemmuuden merkitystä ja haasteita
- jäsentämään yksittäisten perheiden elämäntilanteita
- löytämään keskustelujen kautta perheen voimavaroja
- vahvistamaan sosiaalisia verkostoja

- ohjaamaan perheitä oikeiden palveluiden piiriin
- auttamaan omien tunteiden ilmaisussa
- vahvistamaan vanhemmuutta
- vahvistamaan keskusteluyhteyttä

Viesti vanhemmuuden merkityksestä koskettaa. Moni vanhempi saattaa toivoa ammattilaisilta valmiita vastauksia ja ratkaisuja. Olemme kuitenkin työssä halunneet vahvistaa perheiden voimavaroja ja tehdä vanhemman vastuun valinnoissa näkyväksi. Miten tämän päivän valinnat ja päätökset näkyvät tulevaisuudessa? Miten omalla toiminnalla voi vaikuttaa lapsen hyvinvointiin ja usein myös toisen vanhemman toimintaan, vaikka toisen puolesta ei voi tehdä muutoksia. Vanhempien oivallus oman roolin merkityksestä lapsen hyvinvoinnille on kokemuksemme mukaan tärkeä.

Ohjaus- ja neuvontatyön kautta on tullut esiin tämän päivän eroihin liittyviä ilmiöitä. Olemme tavanneet vanhempia, jotka ovat eronneet hyvin nopeasti lasten syntymän jälkeen tai joskus jo sitä ennen. Toista ei oikeastaan edes tunnetta, eikä asioista ole koskaan ehditty keskustelemaan. Toisaalta on vanhempia, jotka ovat sinitelleet huonossa suhteessa pitkiä aikoja ja alkavat tarkastella omaa suhdettaan ja elettyä elämää kriittisesti eron hetkellä. Parisuhteen historialla on selvä vaikutus eroon ja siihen, miten uudenlaista vanhemmuussuhdetta aletaan työstää parisuhteen päättämisen ohessa.

Kokemuksemme mukaan oikeaan aikaan saatu tieto yhdistettynä lapsinäkökulmaa ja vanhemmuutta vahvistavaan kohtaamiseen on auttanut monia perheitä eteenpäin.

Eroon liittyvien käytännön asioiden lisäksi vanhemmat kaipaavat tietoa erilaisista tukimuodoista. On tärkeää, että saman katon alla tiedetään alueen eropalveluista. Osa vanhemmista on hyvin perillä vaihtoehdoista, mutta useille vanhemmille eropalvelut ovat täysin vieraita. Jotkut kaipaavat saattaen vaihtamista.

Hankekokemuksen mukaan pienelläkin tuella on usein suuri merkitys, silloin kun se tarjotaan oikeaan aikaan. Liian myöhään tarjottu tuki harvoin auttaa tai tuen määrän tulee olla huomattava.

tavasti suurempi, mikä vaatii paljon resursseja. Korjaavaan työhön painottamisen ohella tarvitaan lisää varhaista ja oikea-aikaista tukea kaikille lapsiperheille, jotka kokevat sitä erotilanteessa tarvitsevänsä. Matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontatyö täydentää olemassa olevia Tampereen kaupungin ja lähikuntien eropalveluita.

Lastenvalvojien ja Lapsi ja ero – hankkeen yhteistyökokeilu varhaisen tuen lisäämiseksi

Viimeisenä hankevuonna on aloitettu uusi kokeilu, jossa lastenvalvojat jalkautuvat kerran viikossa Laivapuiston perhetalolle tarjoamaan matalan kynnyksen ohjaus - ja neuvontatyötä. Kokeilu on hieno esimerkki kuntien ja järjestöjen yhteistyöstä.

Yhteistyön kokemuksia ehdittiin jo tarkastelemaan ennen hankkeen loppua niin asiakkaiden, työntekijöiden kuin käytännön järjestelyidenkin näkökulmasta.

Lastenvalvoja infokertoja oli 12 ja kestoaltaan ne olivat 2 h mittaisia. Koska tavoitteena oli tarjota palvelua virka-ajan ulkopuolella aika infoon oli mahdollista varata klo:16.00-18.00 välillä. Asiakkaita näillä kerroilla kävi yhteensä 24.

Kaikkia asiakkaiden tarpeita yhdisti iso tiedon tarve eroon liittyvistä sopimuksista sekä useimmilla myös omien ja lasten tunteiden käsittelyä. Osalle vanhemmista lastenvalvoja käyntiin liittyi olettamuksia ja pelkoja, joita saatiin madallettua tällä käynnillä niin, että vanhemmat varasivat sopimuksen tekoa varten ajan varsinaiselle lastenvalvojakäynnille.

Työntekijät kokivat kohtaamiset ihmisten kanssa lämminhenkisinä ja neutraalimpina kuin virasto-olosuhteissa. Lastenvalvojat kokivat infopisteen olevan osa lastenvalvojaytyötä ja näin ollen kokeilua päätettiin jatkaa keväälle 2015.

Palautetta matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontatyöstä:

Ulkopuolisen läsnäolo oli hyvä, kun keskustelimme ensimmäistä kertaa lasten huoltajuuteen liittyvistä asioista. Keskustelu pysyi asiassa ja toi tilanteeseemme hyviä näkökulmia. Itselleni merkityksellisintä oli ymmärtää, että meidän on tehtävä tulevaisuudessakin paljon yhteistyötä, jotta saamme lasten tapaamiset toimimaan. Helpotti myös kertoa ääneen omista tunteistani ja ajatuksistani lasten isää ja huoltajuutta kohtaan. On tärkeää erottaa ne tunteet, mitä ajattelen exäs-

tä entisenä puolisona ja mitä isänä. Se asia lokahti keskustelun aikana konkreettisesti, vaikka se ei käytännössä helppoa olekaan. Tapaamisesta oli hyötyä myös siinä mielessä, että nyt uskon meidän pystyvän toimimaan järkevästi lasten asioiden suhteen ja tekemään jatkossakin yhteistyötä ilman, että eron herättämät vihan ja pettymyksen tunteet värittäisivät tilannetta liikaa. Tapaaminen oli kaikinpuolin voimaannuttava ja toivoa herättävä kokemus.

Koulutukset ja vaikuttaminen

Tausta ja tavoitteet

Hankesuunnitelmassa Lapsi ja ero -hankkeen tavoitteeksi asetettiin myös koulutuksen kehittäminen ja vaikuttamistyö.

Ensimmäiset hankkeen järjestämät tilaisuudet olivat keväällä 2012 järjestettyjä infotilaisuuksia (yhteensä kolme kappaletta). Näin jälkikäteen ajateltuna, silloin ei ollut vielä tietoa siitä, mikä palveluista tulee käynnistymään ja mitä tulee tapahtumaan. Siitä huolimatta infotilaisuudet olivat hyödyllisiä sekä verkostojen syntymisen että palveluiden näkyvyyden kannalta. Samalla hahmotti sen, millaisia palveluita on olemassa. Infotilaisuuksiin kutsuttiin lapsiperheitä kohtavia työntekijöitä Tampereen kaupungilta, seutukunnista sekä järjestöistä. Infoissa kerrottiin hankkeen tavoitteista ja uusista palveluista sekä kerättiin tilaisuuksiin osallistuneilta työntekijöiltä ajatuksia eroauttamistyön kehittämiseksi ja samalla odotuksista Lapsi ja ero -hankkeelle. Hankeinfotilaisuudet tavoittivat yli 100 osallistujaa. Infotilaisuuksien kautta saatu tieto koottiin yhteen ja sitä on hyödynnetty hankkeen palveluiden kehittämisessä. Ammattilaisten vastauksista nousivat esiin toistuvasti:

- liian pitkät jonot ja varhaisen tuen tarve
- palveluiden aikuislähtöisyys
- palveluiden hajanaisuus
- yhteisen vanhemmuuden haasteet
- verkostoitumisen merkitys palveluohjauksen näkökulmasta
- vertaisryhmien tarve ja vähäisyys
- seutukunnallisten palveluiden tarve
- parisuhdetyön merkitys
- vanhempien tiedollisen tuen tarve
- ammattilaisten tarve koulutukseen

Lapsi ja ero -hankkeen koulutus- ja keskustelutilaisuudet

Hankeinfotilaisuuksien lisäksi Lapsi ja ero -hanke on järjestänyt vuosien 2012-2014 aikana yhteensä kymmenen koulutus- ja/tai keskustelutilaisuutta lapsiperheitä työssään kohtaaville työntekijöille. Lisäksi projektityöntekijät ovat pyynnöstä käyneet pitämässä puheenvuoroja ja koulutusosuuksia. Hankkeen aikana järjestetty-

jen koulutus- ja keskustelutilaisuuksien tavoitteena on ollut:

- Ammattilaisten tiedon vahvistaminen eroihin, lasten ja perheiden tukemiseen liittyen
- Verkostoituminen ja palveluohjauksen tehostaminen
- Hankkeen toiminnan markkinointi
- Vaikuttaminen ja hankkeen ideologisten ydinviestien välittäminen

Alla on käyty lyhyesi läpi hankkeen järjestämät koulutukset.

Eväitä eroperheen kohtaamiseen -koulutus 24.4.2013

Lapsi ja ero -hankkeen projektityöntekijät kehittivät päivittäin lapsiperheitä kohtaavien työntekijöiden toiveesta koulutuksen eronneiden lapsiperheiden tukemiseksi. Kouluttajana toimi Marja Olli. Koulutukseen osallistui 40 työntekijää monelta eri taholta.

hyvin valmisteltu, selkeä esitys, joka tarjosi uutta tietoa

hyvä koulutus päivähoidon, koulun, neuvolan ja muun perusterveydenhuollon välle

asia kokonaisuudessaan mielenkiintoisesti kerrottu. sain työhöni välineitä.

keskustelua aiheesta oli mukavasti ja ammattitaitoa eri paikoista kivasti!

Nuorten eroauttamiseen liittyvät koulutus- ja keskustelutilaisuudet

Vetskari-ryhmänohjaajan koulutus 4.12.2012
Syksyllä 2012 järjestettiin Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton Vetskari-vertaisryhmäohjaajakoulutus, joka käsitteli nuoren tukemista erotilanteessa ja tarjosi välineitä ryhmätoiminnan käynnistämiseen. Kouluttajana toimi Teea Tonttila. Koulutukseen osallistui 20 nuorten parissa työskentelevää työntekijää, joista moni kuului hankkeen nuorisotyön asiantuntijaryhmään. Koulutuksen tavoitteena oli käynnistää

vanhempiensa eron kokeneille nuorille suunnattua vertaisryhmätoimintaa Pirkanmaalla eri tahojen pitämänä. Vertaisryhmätoiminta ei käynnistynyt suunnitellulla tavalla. Koulutus antoi kuitenkin hyvää pohjatietoa kehittämistyölle ja hyviä välineitä nuorten tukemiseen.

Paljon konkreettisia välineitä, joilla työstää eroasioita nuorten kanssa

Sopii hyvin yksilötyöhönkin

Aihe, joka tulee usein esille, mutta josta ei juuri-kaan erillistä koulutusta tarjolla

Keskustelutilaisuus nuorten kanssa työtä tekeville 24.5.2013

Koska vertaistukiryhmätoiminta ei käynnistynyt suunnitellusti, nuorten kanssa työtä tekeviä ammattilaisia kutsuttiin koolle pohtimaan yhdessä nuorten eroauttamista ja tuen tarpeita, hyviä käytäntöjä ja kehittämiskohteita. Keskustelutilaisuuteen osallistui 15 työntekijää. Keskustelutilaisuudessa esille nousseet asiat dokumentoitiin.

Nuori vanhempien erossa ja uusperheessä – koulutus 12.11.2013

Marraskuussa 2013 järjestettiin koulutustilaisuus, jossa oli eri tahoilla työskentelevien puheenvuoroja nuorten eroauttamisesta. Heini Weckroth puhui erikoissairaanhoidon näkökulmasta nuoren psyykkisestä oireilusta vanhempien erotilanteessa, projektityöntekijä Reetta Kalliomeri nuorten kokemuksista, Nora Salmijärvi kävi läpi toiminnallisia menetelmiä nuorten tukemiseen ja uusperheneuvoja ja kokemusasiantuntija Reetta Lahti puhui otsikolla nuori uusperheessä. Koulutukseen osallistui 35 ammattilaista.

Uusia lähestymistapoja työhön ja työkaluja käyttöön

Puheenvuorot herätti ja vahvisti ajatuksia nuorten kokemuksista. Harjoitukset antoivat hyviä työkaluja käyttöön.

Mielenkiintoinen ja monipuolinen sisältö

Monikulttuuristen perheiden eroauttamiseen liittyvät koulutus- ja keskustelutilaisuudet

Lapsi ja ero – hankkeen palveluissa on ollut myös monikulttuurisia sekä kaksikulttuurisia perheitä. Erillisiä eropalveluita näille perheille ei ole kuitenkaan lähdetty kehittämään. Hankkeen aikana tavoitteena on ollut koota yhteen monikulttuurisia perheitä kohtaavia työntekijöitä. Alkuvaiheessa tuli esille, että verkostot ovat hajanaisia ja tiedon tarve monikulttuuristen perheiden tukemiseen erotilanteessa suuri. Lähdimme yhteisestä ajatuksesta lisäämään työntekijöiden tietoa ja taitoa ja keräämään verkostoja yhteen asiantuntijuuden jakamiseksi. Halusimme kutsua myös kokemusasiantuntijoita mukaan keskusteluihin.

Toukokuussa 2013 järjestimme keskustelu- ja koulutustilaisuuden aiheella **Monikulttuuristen perheiden erot** (28.5.2013), jossa vahvistui ajatus tiedon lisäämisen ja asiantuntijuuden jakamisen merkityksestä. Tietoa toivottiin mm. siitä, millaisia erityiskysymyksiä monikulttuuristen perheiden eroihin liittyy, millainen vaikutus uskonnolla ja kulttuurilla on eroamisen käytäntöihin ja miten lapset ja nuoret näyttäytyvät osana monikulttuurisia eroja. Tilaisuus alkoi keskustelulla, joka dokumentoitiin ja jatkui koulutusosuudella, jossa perheneuvolan sosiaalityöntekijä, lastenvalvoja ja käräjätuomari kertoivat eroihin liittyvistä käytännön asioista. Tilaisuudessa oli 15 osallistujaa.

Keväällä 2013 käynnistettiin ammattilaisten toiveesta kolmen kerran koulutus- ja keskustelutilaisuuksien sarja DUO:n projektipäällikön, parisuhdeneuvojan Hanna Kinnusen puheenvuorolla **Kahden kulttuurin liittojen erot ja erityispiirteet** (25.11.2013). Tilaisuudessa oli 25 osallistujaa. Koulutus- ja keskustelutarjua jatkettiin helmikuussa 2014 Anita Novitskyn puheenvuorolla **Uskontojen ja eri kulttuurien vaikutus parisuhteisiin ja eroamisen kulttuureihin** (21.2.2014). Tilaisuudessa oli 35 osallistujaa. Viimeinen osa koulutus- ja keskustelutarjua oli perheneuvolan psykologin Päivi Oksi-Walterin puheenvuoro **Lapset ja nuoret osana monikulttuurisia eroja** (14.4.2014).

Tilaisuudet saivat kiitosta asiantuntijuudesta, tiedon lisäämisestä, keskustelun ja ajatusten herättämisestä. Vastaaville illoille toivottiin jatkoa.

Monipuolinen, syvälinen ja ajatuksia herättävä. Hyvä että reilusti aikaa keskustelulle!

Puhe selkeää. Puhuttiin oikeilla nimillä asioista. Tilaisuudesta oli suuri hyöty. Hienoa, että tällainen tilaisuus järjestettiin.

Aihe oli todella mielenkiintoinen ja esitettiin hyvällä tavalla.

Paljon hyötyä omaan työhön!

Selvensi omaa ajatusmaailmaa eri kulttuurien välisten liittojen ongelmakohdista.

Herätti paljon ajatuksia, osittain ristiriitaisiakin.

Elämää uusperheessä –koulutus 22.10.2013

Lapsi ja ero –hankkeen aikana on tullut paljon yhteydenottoja uusperheasioissa. Ammattilaiset ovat toivoneet koulutusta, joka liittyy uusperheisiin ja heidän kohtaamiseen. Pekka Larkela Suomen Uusperheellisten Liitosta toimi kouluttajana. Koulutus tavoitti 140 osallistujaa

Kouluttaja asiansa tuntija, hyvä!

Selkeä luento, ruohonjuuritasolla pidetyt asiat

Tieto ei tullut kaadettuna, vaan keskustellen

Teoria yhdistyi hyvin käytännön kokemuksiin

Sosiodraama oli hyvin valaiseva ja toi esiin lapsen aseman

Vanhemmuus – vaikuttamista lasten tulevaisuuteen 1.4.2014

Hankkeen viimeisenä koulutuksena ennen päätösseminaaria haluttiin järjestää yhteistä vanhemmuutta esille nostava koulutus. Puhujiksi saatiin Mirjam Kalland Mannerheimin Lastensuojeluliitolta ja mm. Vanhemman neuvo – vertaisryhmämallin kehittänyt Riitta Mykkänen-Hänninen (puhumallaparas.fi).

Koulutukseen osallistui 110 osallistujaa.

sain oivalluksia omaan työhöni perheiden parissa

kattavaa tietoa kokemuksella

Havainnollistettu lapsen silmin mikä helpotti yleisön asettumista lapsen asemaan

sanoitettu sellaista jonka jollain tasolla tiennyt Tämä olisi pitänyt saada mukaan äänitettynä. Hyviä eväitä asiakastyöhön.

Tärkeää asiaa monipuolisesti jokaisesta näkövinkkelistä

Koulutustilaisuuksien vaikutukset ja arviointi

Jokaisesta koulutustilaisuudesta on kerätty kirjallinen palaute. Palautteissa on kysytty, mikä koulutuksessa on ollut hyvää ja mitä olisi toivonut enemmän. Lomakkeissa on ollut aina mahdollisuus kirjoittaa myös toiveita, ideoita ja palautetta Lapsi ja ero -hankkeelle. Palautelomakkeet on laitettu etukäteen tuoleille ja niistä on muistutettu koulutuksen aikana. Suurin osa koulutuksiin osallistuneista on jättänyt palautelomakkeen täytettynä.

Koulutusten anti voidaan tiivistää palautteiden pohjalta seuraaviin asioihin:

- asianmukaisen ja konkreettisen tiedon lisääntyminen, joka auttaa ero- ja uusperheiden kohtaamisissa
- oman ajattelutavan ja asenteiden reflektointi käynnistyy
- verkostoituminen, muiden työstä kuuleminen
- lämminhenkinen tunnelma helpottaa osallistumista

Lapsi ja ero -koulutukset

Hankkeen viimeisen vuoden aikana olemme saaneet useita kutsuja tulla puhumaan eroista lasten ja nuorten näkökulmasta. Kaikkiin pyyntöihin emme pystyneet vastaamaan, mutta kokemukset Raumalta ja Lempäälästä olivat positiiviset. Kuulijoina näissä koulutuksissa olivat varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, perheyön ja terveydenhuollon henkilökuntaa. Ammattilaisia, jotka kohtaavat lapsia ja vanhempia päivittäisissä työtehtävissään. Tätä kokonaisuutta tulemme jatkossa kehittämään ja näin levittämään nuorten viestejä mahdollisimman laajasti.

Suurin osa ammattilaisista on toivonut koulutuspäiville jatkoa. Käytännönläheinen tieto teoriaan yhdistettynä ja toiminnalliset tehtävät, jotka valottavat ilmiöitä, ovat saaneet myönteistä palautetta. Suurin osa kielteisestä palaut-

teesta on kohdistunut käytännön järjestelyihin, esimerkiksi koulutustilan huonoon ilmaan, koviin penkkeihin tai tauotukseen. Sisältöihin on oltu tyytyväisiä. Haasteena koulutustilaisuuksissa kouluttajien näkökulmasta on ollut heterogeeninen osallistujajoukko, joka on toisaalta tuonut erilaisia näkökulmia keskusteluun, mutta toivonut myös hiukan erilaista sisältöä.

Vaikuttamistyö osana kehittämistä

Lapsi ja ero -hankkeen (2012-2014) tärkeänä tavoitteena on ollut vaikuttaminen monella eri tasolla. Tehdyllä työllä olemme halunneet vaikuttaa vanhempiin, lapsen lähiverkoston, ammattilaisiin sekä päättävässä asemassa oleviin. Vaikuttamistyöksi voidaan nähdä siis yhtäläillä asiakastyö, ohjaus- ja neuvontatyö, perhetaapaamistoiminta kuin myös erilaiset koulutukset, tapahtumat ja tilaisuudet (Eron edessä -illat, vanhempainillat, ammattilaisten koulutus- ja keskustelutilaisuudet), hankkeen aikana luotu materiaali (postikortit, julisteet, raportit, pro gradu -työt, nuorten opas) sekä median kautta tehty vaikuttamistyö (lehtijutut, yleisönosastokirjoitukset, radiohaastattelut, eroblogi - kirjoitukset).

Lapsi ja ero -hankkeen aikana mm. Aamulehti, Helsingin Sanomat, Inhimillisiä Uutisia -kampanja, Tamperelainen, Meidän perhe, Kuntalehti, Nokian Uutiset, Pirkkalainen, Ylöjärven Uutiset Median erityisenä mielenkiinnon koh-

teena on ollut nuorisotyö ja nuorten tuottama ero-opas.

MLL Tampereen osaston nettisivuille on luotu eroblogi, jossa on nostettu esiin erilaisia lapsiperheiden eroihin ja eroauttamiseen liittyviä teemoja.

Hankkeen päätös

Hankkeen päätös järjestettiin MLL Tampereen osaston perinteisellä aamukahvitilaisuudella Tampereen Komediateatterin päänäyttämöllä Lasten oikeuksien päivänä 20.11.2014.

Paikalla olleet yhteistyökumppaneiden, sidosryhmien, kollegoiden ja ystävien joukko sai vaikuttaa Suomen teatteriopiston nuorten tulkitsemasta esityksestä ERO-tus.

ERO-tus syntyi Anu Raipian käsikirjoittamana ja Hanna – Riikka Suhosen ohjaamana.

Näytelmän materiaali kerättiin hankkeen aikana kerätyistä nuorten sitaateista, palveluissa kohdattujen lasten ja vanhempien tunnelmista ja tekijöiden omista havainnoista ja kokemuksista aiheen ympäriltä.

ERO-tus kosketti ja vaikutti. Salissa oli tuskin yhtään kostumatonta silmäkulmaa esityksen jälkeen. Nuoret taiteilijat olivat itsekin vaikuttuneita siitä, millä tavoin heidän välittämänsä viesti vaikutti aikuisiin.

Toivomme, että ERO-tuksen näkisi jatkossa mahdollisimman moni ja tämän eteen itsekin sitoudumme tekemään töitä.

Haasteita matkan varrelta ja tulevaan

Kahden ja puolen vuoden matkalle mahtuu monia pysähtymisen ja oppimisen paikkoja. Projektin käynnistyttyä suurin haaste oli käynnistää uudet palvelut ja saada ne markkinoitua oikeille kohderyhmille. Tämä vaati luottamuksen syntymistä perheiden ja sidosryhmien silmissä. Ensimmäiseen vuoteen kuului tutustumista muiden työhön ja palveluihin sekä hankkeen käynnistämisen toiminnan esittelyä. Alun markkinointivaiheessa haasteen loi se, että projektityöntekijäkään eivät vielä tieneet tarkalleen palveluiden sisältöä ja sitä, millaiseksi ne kehittyvät. Lähdimme innokkaasti liikkeelle kokeilemalla erilaista toimintaa, josta osa loppui jo ensimmäisen puolen vuoden aikana.

Tunnistimme hankkeen alussa myös useiden sidosryhmien ”projektiväsyyksensä”. Projekteja tulee ja menee. Oma arkityö on kiireistä ja informaatiotulva valtavaa. Miten saada ydinviestit välitettyä, luottamus herätettyä ja yhteistyö toimimaan.

Palveluiden näkyvyys vaati myös median hyödyntämistä. Totesimme nopeasti, että sosiaalialan koulutuksella viestintä- ja mediaosaaminen ei ole itsestään selvää. Hankkeen aikana olemme pyrkinneet kulkemaan kohti selkeämpää, arkikielistä ja ajan tasalla olevaa viestintää. Hanke-esitykset vaihtuivatkin nopeasti palveluesitteiksi.

Kun käynnistetään vapaaehtoistyötä ja ammattilaistyötä yhdistäviä toimintatapoja, on tärkeää rajata vastuu ja tehtävänjaot selkeästi. Uusi toiminta, jonka sisältö ei alussa ollut itsellekään täysin selvää, vaati sekä meiltä että vapaaehtoisilta rohkeutta kokeilla ja heittäytyä. Vapaaehtoisten rekrytointi silloin kun ei ollut vielä selvillä tarkemmin, mikä tulee toimimaan, sisälsi myös riskin siitä, että vapaaehtoiset jäivät toiminnasta pois, jos mielekästä vapaaehtoistyötä ei ole tarjolla. Sen vuoksi koimme tärkeänä käsitellä vapaaehtoisten kanssa kehittämishankkeeseen liittyvää epävarmuutta. Hankkeen alussa yhteisiä tapaamisia vapaaehtoisten kanssa pidettiin melko tiheästi kokemusten vaihtamiseksi.

Perhetapaamistoiminnan osalta tuli nopeasti selväksi se, ettei toimintaa voi toteuttaa ilman ammatillista ohjausta, pelkällä ajanvarauskalen-

terilla. Suuri osa perhetapaamisiin hakeutuvista perheistä hyötyy myös matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontatyöstä tai sovittelevan työtöiden käytöstä. Vapaaehtoiset kokevat myös toiminnan mielekkäämpänä ja turvallisempana, kun sen rinnalla kulkee vahvasti ammattilaistyö ja vastuu on ammattilaisilla.

Jatkoa ajatellen vapaaehtoisten riittävä määrä ja sitoutuminen toimintaan on tärkeää, koska ilman vapaaehtoistyön resursseja ei esimerkiksi perhetapaamistoimintaa ole mahdollista toteuttaa nykyisessä laajuudessaan. Hankkeen aikana vapaaehtoiset ovat yleisesti ottaen sitoutuneet hyvin ja kokeneet toiminnan mielekkäänä, mutta monelle vapaaehtoistyö on lyhyt elämänvaihe, joka loppuu. Vapaaehtoistyön resurssin jatkuva rekrytointi on tärkeää perhetapaamistoiminnan jatkon kannalta.

Hankkeen aikana palveluiden tunnettavuus on kasvanut erityisesti ammattilaisten mutta myös perheiden keskuudessa. Palveluiden näkyvyyttä on tärkeä pitää yllä oikeiden kohderyhmien tavoittamiseksi. Palveluiden näkyvyys on lisännyt asiakasvirtaa ja työn rajaaminen on tärkeää. Hankkeen aikana on syntynyt paljon kehittämisajatuksia ja ihmisten tarpeet ovat olleet hyvin näkyvillä. Miten pysyttävä tietyissä tehtävissä ja olla samanaikaisesti ajan hermolla ja joustava vastaamaan perheiden yksilöllisiin tilanteisiin? Ei liikaa rajausta: kohtaamisen säilyttäminen mutta perustehtävien kirkastaminen.

Monet hankkeen käynnistämistä palveluista ovat herättäneet kiinnostusta myös muilla paikkakunnilla ja osa palveluista on lähtenyt jalkautumaan jo kehittämishankkeen aikana. Perhetapaamistoiminta ja Eron edessä – illat ovat palveluita, joita on tulevaisuudessa tarkoitus jalkauttaa myös muille paikkakunnille. Jalkauttaminen vaatii kokemusten jakamista, vapaaehtoisten löytämistä, yhteistyöverkostojen syntymistä ja toimintaa koordinoivaa työntekijää. Palveluiden siirtäminen toisaalle ei tapahdu itsestään vaikka malli olisi helppo. Eri paikoissa on totuttu erilaisiin työtapoihin ja paikkakunta-kohtaisesti on paljon eroja lapsiperheiden eroasioiden hoitamisessa. Yhteistyö verkostojen välillä on ensiarvoisen tärkeää ja selkeät viestit

siitä mihin palveluilla haetaan ratkaisua.

Tilastointimenetelmien kehittäminen perhetapaamistoimintaan auttaa hahmottamaan tarvetta tulevaisuudessa ja kertoo sellaisia asioita, joita arkihavainnoilla ei olla pystytty tekemään. Lapsi ja ero -hankkeen aikana on tilastoitu perhetapaamisten ja perheiden määrää. Lisäksi on dokumentoitu syitä, joiden vuoksi perheet ovat hakeutuneet palveluun sekä tapaamisten päättymisen syitä. Järjestelmällistä tilastointia on syytä kehittää tulevaisuudessa. Olisi tärkeää saada tietoa tapaamisten kestosta ja tiheydestä, ohjautumisesta palveluun, muista tuen tarpeista palvelun aikana, tapaamisten päättymisen syistä. Sitä kautta saadaan tärkeää tietoa palvelun kehittämiseksi. Yhtäläillä on tärkeä saada objektiivista kokemustietoa palveluita käyttäneiltä perheiltä ja toiminnassa mukana olevilta vapaaehtoisilta myös jatkossa. Aiheesta tehdyt

ja tulossa olevat opinnäytetyöt tuovat arvokasta tietoa toiminnan kehittämiseksi.

Kuten jo alkusanoissa todettiin; hanke päättyy, mutta työ jatkuu. Tehtävä on kesken. Tulevaisuudessa pyrimme olemaan entistä aktiivisempia lasten ja nuorten osallistumisen mahdollisuuksien luomisessa vaikuttamistyössä vanhempiin. Nuoret ovat opettaneet aikuisia jo nyt vahvoilla viesteillään, mutta he ovat antaneet ääneen myös hyvin pienille lapsille, joilla ei ole mahdollisuutta kertoa miltä vanhempien riitojen välissä tuntuu olla.

Taloudellisilla resursseilla on merkittävä rooli palvelujen rakentumisessa. Lapsi ja ero hankkeen yhteistyö on kuitenkin osoittanut, että innovatiivisuutta ja tahtoa ei voi korvata rahalla.

Konkreettiset tulevaisuuden suunnitelmat ovat jo vahvasti käynnissä. Näihin talkoisiin tarvitaan meidän kaikkien osaamista ja panosta.

**”Vaikka kaikki olisi huonosti,
on toivoa onnellisesta
elämästä.”**

Pohdinta

Lopussa haluamme tarkastella kriittisesti, miten Lapsi ja ero -hankkeelle asetetut ideologiset tavoitteet ovat toteutuneet ja millaisia haasteita niiden toteutumiseen eroauttamistyössä liittyy. Aluksi pohdimme lapsen edun tunnistamista ja keinoja vahvistaa sitä eroauttamistyössä. Sen jälkeen siirrymme tarkastelemaan, miten kynnystä palveluiden piiriin tulemiseen voidaan mataltaa ja mikä voisi olla eroja ennaltaehkäisevää työtä. Lopussa tiivistämme yhteen, mitkä ovat olleet hankkeen onnistumisen edellytyksiä ja luopavia käytäntöjä.

Miten vahvistaa ja nähdä lapsen etu erotilanteessa?

Lapsen aseman vahvistaminen, lapsilähtöinen työote ja lapsen etu ovat sanapareja, joita kuulee tänä päivänä usein kun puhutaan eroista ja eropalveluista. Toisinaan käsitteitä heitellään ilmaan itsestäänselvyyksinä tai niihin verhoillaan aikuisten omia toiveita ja parisuhteeseen liittyviä pettymyksiä. Hankekokemus on vahvistanut ajatusta siitä, että lapsen etu ei erotilanteessa läheskään aina toteudu itsestään. Kuitenkin huoli lapsesta on juuri se, minkä vuoksi vanhemmat usein hakeutuvat palveluihin.

Lähes kaikki Lapsi ja ero -hankkeen aikana tavatut vanhemmat ovat ottaneet yhteyttä lapsen asioiden takia: saadakseen tavata lasta, löytääkseen paikan, jossa voi antaa toisen vanhemman tavata lasta tai saadakseen välineitä lapsen tukemiseen ja yhteisen vanhemmuuden jatkamiseen. Tämä on tarjonnut hyvän pohjan lapsilähtöiselle työotteelle sen lisäksi, että palvelut perustuvat vapaaehtoisuuteen ja niihin pääsee nopeasti, monen asiakkaan sanoin ”oikeaan aikaan”, silloin kun itse kokee apua tarvitsevansa. Vanhemmat kaipaavat ammattilaisilta tietoa, tilanteen jäsentämistä, konkreettista apua asioiden hoitamiseksi ja joskus myös valmiita vastauksia. Valmiiden vastausten sijaan olemme halunneet vahvistaa vanhempien oivallusta oman roolin ja valintojen merkityksestä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Vanhemmilla on erotilanteessa suuri valta ja vastuu, silloin kun vanhemmat eivät toimi lapsen edun mukaisesti,

vastuu siirtyy myös muille aikuisille ja ammattilaisille.

Lapsen tukeminen edellyttää kokemuksemme mukaan sitä, että vanhempi saa tukea itselleen omassa tunneprosessissaan. Toisilla luonnolliset sosiaaliset verkostot kannattelevat erokriisin läpi, mutta usein ero myös hajottaa verkostoja. Vanhemmat kertovat usein kaksi erilaista tarinaa erosta ja siihen johtaneista syistä. Vanhemmat saattavat olla myös hyvin eri vaiheissa eroprosessia ja kokea, että ex-kumppanin käyttäytyminen on ainoa asia, mitä täytyy muuttaa. Oivallus siitä, että ainoastaan itse voi muuttua ja omalla käytöksellä voi vaikuttaa lapsen hyvinvointiin, on tärkeää, jotta työ menee eteenpäin. Joskus oman käytöksen muuttaminen, auttaa myös toista vanhempaa sovinnollista yhteistyötä kohti.

Lapsilähtöinen eroauttamistyö vaatii ammattilaiselta keskittymistä faktoihin, lapseen ja hänelle tärkeisiin asioihin sekä uskallusta luottaa siihen, mitä työn kautta näkee. Omat asenteet, tunteet ja ennakkoluulot on laitettava taka-alalle. Harvoin asiat ovat mustavalkoisia. Näitä asioita on ollut tärkeä tarkastella myös vapaaehtoisten kanssa, jotka ovat kohdanneet perheitä ilman ammattilaisen läsnäoloa. Itsetuntemuksen lisäksi on tärkeää tunnistaa erokriisiin liittyviä asioita. Vanhemmuus näyttäytyy usein erilaiselta erokriisin keskellä.

Vanhempien kanssa tehtävä työ voi olla aikuis- tai lapsilähtöistä. Toiveen ensisijaisesti vanhemmille suunnatusta tuesta erotilanteessa ovat sanoittaneet koskettavalla tavalla nuoret, joiden viestejä voi lukea hankkeen aikana julkaistusta ero-oppaasta vanhemmille. Äidin ja isän sovinto ja asiallinen yhteistyö ovat olleet lapsilähtöisen työskentelymme tärkeimpiä tavoitteita. Lapsi ja ero -hankkeen palveluissa puhe lapsesta siirtyykin usein puheeseen vanhemmuudesta. Eletyllä elämällä on merkitys tulevaan. Aikuis-ten valinnat tänä päivänä vaikuttavat pitkäketoisesti lasten tulevaisuuteen. Nuorten mukaan eron seuraukset lasten elämään välittyvät usein vanhempien käytöksen ja valintojen kautta. Kokemukseen erosta vaikuttaa myös eletty elämä

ennen eroa ja muutokset, joita ero tuo lapsen arkeen.

Lapsilähtöisessä erotyössä olemme kokeneet tärkeäksi erottaa puheen parisuhteesta ja vanhemmuudesta. Vanhemmuus jatkuu parisuhteen päättymisestä huolimatta, mutta arjen järjestelyt ja vanhemmuuden toteuttamisen tavat on rakennettava uudelleen. Tämä on haastavaa erityisesti silloin kun parisuhteen aikana on tapahtunut syvästi loukkaavia tekoja. Parisuhteessa tapahtuneet asiat eivät aina vaikuta lapsen ja vanhemman suhteeseen. Ne voivat kuitenkin käsittelemättöminä sumentaa aikuisten silmät lapsen kokemuksilta, tarpeilta ja toiveilta.

Tampereen perheneuvolan johtaja Risto Karttunen on todennut väitöskirjatutkimuksessaan Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa (2010), etteivät vanhempien tekemät sopimukset lapsen asioissa aina vastaa lapsen tarpeita ja pohittanut kykenevätkö erokriisiä elävät vanhemmat aina näkemään lapsen parasta. Tämä kysymys on ollut monesti esillä myös Lapsi ja ero -hankkeen aikana. Ristiriitojen ja epäluottamuksen värittämissä erotilanteissa lapset tarvitsevat tukea muilta aikuisilta, jotka auttavat vanhempia näkemään lapsen kokemus- ja ajatusmaailmaa. Ammatilainena ei aina tiedä lapsen parasta, mutta tunnemyrskyn ulkopuolelta on helpompi tarkastella tilannetta objektiivisesti ja vahvistaa lapselle tärkeitä asioita.

Vanhempien riitaisaan ja epäasialliseen käytökseen puuttuminen vaatii myös rohkeutta. Vanhemmuudesta puhuminen voi tehdä kipeää. Kukaan ei toimi erossa ohjekirjan mukaan ja tunteet vievät välillä tekoihin, joista koetaan myös häpeää. Ammatilaisena saattaa pelätä vanhemman syyllistämistä tai syyllistymistä. Tavalla ottaa asiat puheeksi on merkitystä kokemuksen kannalta. Syyllisyys on myös terve tunne, joka tulee ilman syyllistämistäkin. Se voi auttaa vanhempaa muuttamaan omaa toimintaansa. Syyllistämisen pelossa ei voi sulkea silmiä lapselta. Lapsen edun hahmottaminen tapahtuu parhaimmillaan yhdessä vanhempien ja lapsen kanssa - kaikkia osapuolia kuunnellen ja lapsen näkökulmaa painottaen.

Olemme myös pohtineet usein, mikä on riittävän hyvää eron jälkeistä yhteistä vanhemmuutta? Eronneilla vanhemmilla voi olla siitä

erilainen näkemys. Tapaamiset, jotka toteutuvat ilman riitoja saattavat riittää toiselle, toinen haluaa keskustella auki kasvatuskäytännöt ja pelisäännöt pidemmällä aikavälillä tai palata parisuhteen käsittelemättömiin asioihin. Olemme myös kohdanneet tilanteita, joissa lapsen toisen vanhemman vaatimukset toisen vanhemmuutta kohtaan ovat kohtuuttomia ja toisen vanhemmuuden merkitystä ei haluta nähdä eikä tukea.

Lapsen oman aktiivisen osallisuuden vahvistaminen on myös tärkeää. Mutta mitä osallisuus tarkoittaa erotilanteessa? Lapsille suunnattavaa yksilöllistä tukea? Lapsen kuljettamista vanhemmuustyössä puheiden tasolla? Lapsen oikeutta kertoa mielipiteensä ja osallistua palvelujen kehittämiseen? Aikuisten kykyä ja rohkeutta kuunnella ja vahvistaa lasten ääntä? Lapsen oikeutta kieltäytyä palveluista ja ikävistä rooleista? Mielestämme tätä kaikkea tilanteen mukaan.

Hankekokemuksen perusteella hyvää tarkoitavat auttamisyrietykset voivat olla aikuislähtöisiä ja jäädä lasten tavoittamattomiin. Imu aikuisten kipujen käsittelyyn on iso ja lasten ja nuorten tarpeiden tunnistaminen voi olla hankalaa. Nuoret ovat kuvanneet palveluita, joissa osallisuus tuntuukin ahdistavalta sekä byrokrati-aa, joka tekee avusta tehdasmaista. He ovat kertoneet siitä, miten avun piiriin kuskataan väkisin tai siitä, miten kukaan ei koskaan kysynyt mitä kuuluu. Näiden kokemusten äärelle on ammatilaisena ja vanhempana tärkeä pysähtyä.

Lapsi ja ero -hankkeen aikana olemme saaneet tavata eri-ikäisiä lapsia. Lapsilähtöisessä työssä on tärkeää huomioida myös lapsen ikä ja yksilöllisyys. Perhetapaamisissa lapset ovat pääsääntöisesti olleet alle kouluikäisiä, nuorimmat muutaman kuukauden ikäisiä vauvoja. Nuorisotyössä olemme tavanneet 13-18-vuotiaita nuoria. Vanhempien eron ajankohdalla on vaikutusta lapsen elämään. Pienten lasten kohdalla riskinä on yhteyden menettäminen vanhempan. Nuoret taas ottavat herkästi vastuun- ja huolenkantajan roolin. Nuoret kertovat kokemuksistaan verbaalisesti, pienten lasten viestit taas ovat useimmiten spontaaneja ja nonverbaalisia. Perhetapaamisissa olemme nähneet tilanteita, joissa lapsen koko kehonkieli viestii riemua jälleennäkemisestä ja tilanteita, joissa lapsi seisoo eteisessä ahdistuneen näköisenä, eikä uskalla halata toista vanhempaa toisen

nähdessä - aikuisten väliset jännitteet ovat siirtyneet lapseen. Näissä tilanteissa voimme siirtää vanhempien huomion lapseen. Yrittää sanoittaa lapsen maailmaa ja kokemusta - jotain, jota pystymme siitä tavoittamaan. Se vaatii kykyä pysähtyä, nähdä ja puuttua, tarjota lapselle tila tulla nähdyksi ja kuulluksi.

Taaksepäin tarkasteltuna muistaa paljon myös niitä tilanteita, joissa ei ole osannut toimia oikein, saanut sanaa suustaan. Lapsi on muuttanut näkymättömäksi. Nuorten tapaamisia, joissa on yrittänyt tietää ennen kuin on pysähtynyt kuuntelemaan.

Uskomme, että Lapsi ja ero -hankkeen palvelut vahvistavat lasta suojaavia tekijöitä erotilanteessa tarjoamalla mahdollisuuksia ja tukea yhteisen vanhemmuuden jatkamiseen ja säilymiseen (mm. perhetapaamistoiminta), nopeasti saatavaa sovitteluvaa työtettä vanhempien välisten konfliktien ratkaisemiseksi, asianmukaista tietoa eroon liittyvistä käytännöistä ja tunteista, voimavaroja ja toivoa vahvistaa näkökulmaa.

Haasteita yhteisen vanhemmuuden toteutumiselle tuo kokemuksemme mukaan parisuhteen aikaiset vuorovaikutuspulmat ja puhumattomuuden kulttuuri, kyvyttömyys kohdata toista tunnetasolla, halu paeta asioita, loukkaavat ja haavoittavat teot, vanhemmuuden puute sekä päihde- ja mielenterveyspulmat. Palvelujärjestelmän kannalta haasteena on se, että perhe saattaa samaan aikaan työstää eroasioita monessa paikassa, mutta tieto paikkojen välillä ei aina kulje. Ammattilaisilta pyydetään mielipiteitä, jotka muuttuvat matkan varrella omaa etua puolustaviksi argumenteiksi. Mihin sijoittuu lapsi näiden lausuntojen välissä?

Voidaanko puhua matalan kynnyksen palveluista?

Eropalveluissa valtakunnallisenakin tavoitteena on ollut painopisteen siirtäminen korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön. Tähän tavoitteeseen pyrkiviä projekteja on ollut 2000-luvulla eri puolella Suomea. Väestöliiton perhebarometrin Yhdessä vai erikseen: Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä (Kontula 2013) mukaan apua parisuhteen pulmiin haetaan yhä herkemmin. Noin 40 prosenttia tutkimuksen eronneista vastaajista kertoi keskustelleensa

parisuhteensa ongelmista ammattiauttajan kanssa. Monet pyrkivät ymmärtämään, mitkä seikat ovat johtamassa tai johtivat heidän eroonsa. Lapsi ja ero -hankkeessa on saatu samankaltaisia kokemuksia eronneiden vanhempien kanssa tehtävästä työstä. Perheet ovat antaneet positiivista palautetta nopeasti saatavasta tuesta, joka on auttanut selkiyttämään tilannetta ja oman toiminnan vaikutuksia.

Hankkeessa olemmekin puhuneet matalan kynnyksen palveluista. Välillä on alkanut ärsyttää koko käsite. Mitä se oikeastaan tarkoittaa? Kokemus siitä, onko palvelun piiriin helppo hakeutua vai ei, vaihtelee yksilöittäin. Toiselle kynnyksen hakeutua mihinkään avun piiriin on todella korkea. Esimerkiksi hankkeen alussa ideoidut Eron edessä -illat maahanmuuttajataustaisille vanhemmille toivat esiin kulttuurierot eroihin suhtautumisen osalta. Avoimeen tilaisuuteen ei välttämättä uskalleta tulla, koska pelätään tiedon leviävän pienissä piireissä.

Palveluiden matala kynnyksen tuntuu kuitenkin toteutuneen hankkeen aikana monessakin mielessä. Erityisesti perhetapaamistoiminta on tavoittanut hyvin erilaisia perheitä kulttuuritaustaltaan ja sosioekonomiselta asemaltaan. Eron edessä -iltoihin on osallistunut parhaimmillaan lähes 40 eronnutta vanhempaa. Nuoret ovat lähteneet kehittämään toimintaa innolla ja kertoneet avoimesti kipeistäkin tunteista.

Olemme pyrkineet vahvistamaan matalaa kynnystä vapaaehtoistyön avulla, järjestölähtöisellä ja joustavalla, ei ainoastaan virka-aikaan tapahtuvalla työllä, byrokratian vähäisyydellä sekä puolueettomalla ja arvostavalla kohtaamisella. Lisäksi olemme halunneet tarjota palveluita kaikille perheille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Perhe on itse hakeutumalla palveluihin, osoittanut tarvitsevansa niitä. Toisaalta olemme rohkaisseet perheitä myös jatkamaan omin voimin eteenpäin, silloin kun tarvetta ulkopuoliselle tuelle ei ole enää ollut. Matalaa kynnystä on luonut myös MLL Tampereen osaston maine lapsiperheiden kohtaamispaikkana. Virastopöytien ja -tuolien sijaan vanhemmat ovat voineet tulla sohvalle istumaan kahvikupin kanssa.

Mitä voisi tehdä jo aiemmin?

Hankkeen aikana on väistämättä miettinyt useita kertoja, mitä voisi tehdä jo aiemmin. Monet

eronneet vanhemmat ovat tapaamisilla käyneet läpi elettyä elämää ja ratkaisuja ja pohtineet parisuhdettaan kriittisesti: Pitikö suhteen edes alkaa? Oliko sille pohjaa?

Tänä päivänä lasten hankintaan, parisuhteeseen tai eroon liittyvät ratkaisut saatetaan tehdä hyvin nopeasti. Perhetapaamistoiminnassa on ollut perheitä, joissa ero on tullut heti lapsen syntymän jälkeen tai jo sitä ennen ja parisuhde on ollut kestoiltaan hyvin lyhyt. Saman katon alle ei ole ehditty edes asettua.

Lapsi ja ero -hankkeen aikana on käyty kokeiluluontoisesti pitämässä parisuhteeseen liittyviä alustuksia MLL Tampereen osaston vauvakerhossa ja perhekahvilassa ja tavattu aikuisuuden kynnyksellä olevia nuoria, jotka pohtivat omia tulevia ihmissuhteitaan. Erotyössä pienten lasten perheiden osuus on ollut huomattavan suuri.

Kaisa Malisen (2011) väitöskirjassa Parisuhde pikkulapsiperheessä tuodaan esiin, että pikkulapsiperhevaiheen kuormittavuuden toteamisen lisäksi on tärkeä tuoda esiin keinoja, joilla hyvinvointia on mahdollista tukea. Riittävä tieto ja ymmärrys on parisuhteen laadulle hyödyllistä. Malisen mukaan parisuhteen hoitamista pikkulapsiperheessä ei pitäisi eristää vain kahdenkeskiseksi harvinaiseksi hetkiksi vaan pitää osana lasten kanssa elettyä jokapäiväistä elämää.

Heli Vaarasan tutkimuksen Parisuhdepalapeli - Nuorten aikuisten parisuhteet (2007) mukaan parisuhde on paikka, jonne nuori heijastaa pelot, pettymykset ja tarvitsevuuden. Vuorovaikeus parisuhteessa koetaan usein haastavaksi. Nuoret aikuiset eivät välttämättä jaa toistensa kanssa tarinaa siitä, keitä ovat ja mitä tulevaisuudelta toivovat. Jos nuori kokee luottamuksen lapsuudenperheessään menneen, on vaikea luottaa kumppaniin tai parisuhteen kestävyys-teen. Toinen voi olla väline omaan tarvitsevuuteen, suhde voi perustua hyötyajattelulle tai pysytään kevytsuhteessa, johon ei tarvitse uskaltaa heittäytyä. Itsetuntemuksen ja vuorovaikeustaitojen vahvistaminen voi auttaa tulevissa ihmissuhteissa. Samanlaisia kokemuksia nuoret ovat kertoneet hankkeen aikana.

Valmiita malleja tai materiaaleja parisuhde-temojen esille nostamiseksi ei ole kuitenkaan tämän hankkeen puitteissa ollut mahdollista luoda. Parisuhdetyön kehittäminen osana

eroauttamistyön jatkamista on tulevaisuuden tavoite. MLL Tampereen osaston kerhoissa käy paljon pikkulapsiperheitä ja MLL Tampereen osaston nuorisotyössä on aikuisuuden kynnyksellä olevia nuoria. Työn kehittämistä on helppo lähteä tekemään oman järjestön sisällä kokeilemalla. Sosiaalisen median hyödyntäminen on tätä päivää.

Pitääkö olla erospesifiä osaamista, riittääkö kohtaaminen?

Lapsiperheitä päivittäin kohtaavat työntekijät ovat toivoneet lisää eroauttamiseen liittyvää koulutusta. Hankkeen aikana järjestetyt koulutukset ovat täyttyneet nopeasti ja toimineet myös ajatusten vaihtamisen kanavana. Tulevaisuudessa tavoitteena on kehittää verkostoyhteistyötä ja ajankohtaisiin teemoihin keskittyvää koulutusta Pirkanmaan alueella.

On tärkeää, että perheille on tarjolla erospesifiä auttamistyötä. Hankekokemuksen mukaan yhtä lailla on tärkeää vahvistaa lasten ja perheiden parissa toimivien työntekijöiden taitoa kohdata eronnut lapsiperhe. Ei tarvitse olla erosiantuntija auttaakseen perheitä, mutta tietoa siitä, mihin perheitä voi ohjata, millaisia ilmiöitä ja tunteita erokriisiin liittyy, on hyvä vahvistaa. Pienillä sanoilla ja teoilla voi tehdä lasta näkyvämmäksi tai vahvistaa ajatusta yhteisestä vanhemmuudesta, kun perhe kertoo päätyneensä eroon.

Tietoa ja keskustelua myös monikulttuuristen perheiden auttamisesta erotilanteessa tulee lisätä. Hankkeen aikana järjestetyt kolme koulutus- ja keskustelutilaisuutta osoittivat, että eroon liittyy tiettyjä erityispiirteitä, mutta toisaalta samat ilmiöt toistuvat eroissa eri kulttuureissakin.

Ennen kaikkea uskomme kohtaamisen merkitykseen oli perheen kokoonpano ja kulttuuritausta mikä tahansa.

Hankelähtöisyydestä kohti pysyviä palveluita

Lapsi ja ero -hanke päättyi ja toivomme, että hyvin alkanut työ voi jatkua. Hankkeen palveluiden tunnettavuus ja näkyvyys on kasvanut jatkuvasti, vaikka markkinointiin ei ole käytetty yhtä paljon aikaa kuin hankkeen alussa. Silti vaikuttamista ja viestintää niin ammattilaisten, perheiden kuin myös päättäjien suuntaan tarvi-

taan jatkuvasti. Palveluiden ydinviestien on säilyttävä ja vahvistuttava myös tulevaisuudessa.

Palvelujen kehittäminen taloudellisesti vaikeana ajanjaksona sisältää omia haasteita. Hankkeisiin perustuva toiminta on riippuvainen rahoituksesta ja hyvätkään käytännöt eivät ole tae toiminnan jatkuvuudesta. Kokemuksemme mukaan Lapsi ja ero -hankkeessa on pystytty pienillä resursseilla tarjoamaan monille perheille tukea erotilanteeseen. Lapsi ja ero -hanke on osoittanut, että työ ei vaadi mahdotonta resursseja kun näkee asiakkaiden voimavarat, vapaaehtoistyön mahdollisuudet ja uskaltautuu kokeilemaan uudenlaisia tapoja auttaa ilman suurta byrokratiaa.

Erityisen lupaaviksi käytännöiksi hankkeen aikana on osoittautunut uudenlainen ei-valvottu perhetapaamistoiminta, lastenvalvojien jalkautuminen infopisteeseen, ammattilaisten kanssa yhteistyössä pidettävät Eron edessä – illat sekä nuorten osallistuminen kehittämis- ja vaikuttamistyöhön.

Onnistumisen edellytyksiä

Lapsi ja ero -hanke on luonut nopeassa aikataulussa uusia tarpeeseen vastaavia palveluita sekä

tuonut paljon uutta tietoa ja yhteistyön muotoja. Tästä näkökulmasta uskallamme todeta hankkeen olleen onnistunut. Mitä onnistuminen on edellyttänyt ja mitä se edellyttää jatkossa?

Onnistumisen edellytyksenä on ollut:

- otollinen ajankohta lapsilähtöisten palveluiden kehittämiseen
- työympäristö, joka on tarjonnut mahdollisuuden kokeiluun
- konkreettiseen toimintaan ryhtyminen ilman pitkiä suunnitteluvaiheita
- kokemusasiantuntijuuden käyttäminen suunnittelu- ja toteutusvaiheessa
- toimivat yhteistyöverkostot, jotka ovat motivoituneet ja sitoutuneet uusien palvelujen kehittämiseen
- byrokratian vähäisyys
- vapaaehtoisuuden kulkeminen ammattilaistyön rinnalla
- toiminnassa on myös vaihdettu suuntaa, silloin kun on tuntunut, että jokin ei toimi

**”Parisuhteessa ei aina
voi olla hauskaa!”**

Hankkeen kirjalliset tuotokset

Käsissäsi olevan Lapsi ja ero -hankkeen loppuraportin lisäksi hankkeessa on luotu myös muuta materiaalia, joka auttaa toiminnan jatkamisessa, juurruttamisessa ja jalkauttamisessa sekä kokoaa hankkeen aikana syntynyttä tietoa yhteen:

Manuaali perhetapaamistoiminnasta

Manuaali vapaaehtoistyöntekijöiden rekrytoinnista, koulutuksesta ja ohjauksesta

Nuorten ero-opas vanhemmille (2014)

<http://tampere.mll.fi/eroperheiden-kohtaamispaikka/julkaisut/>

Opinnäytetyöt:

Sara Annala ja Taija Siukola (2013):

Isovanhemmuus lapsiperheen erossa

Opinnäytetyö, oppilaitos

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/58272/Annala_Sara_Siukola_Taija.pdf?sequence=1

Minna Taimi

Työ kesken

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma,
Tampereen yliopisto

Suvi Rangell

Työ kesken

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma,
Tampereen yliopisto

Kiitokset!

On monia tahoja, jotka ovat olleet mukana kehittämässä toimintaa. Haluammekin kiittää kaikkia hyvästä yhteistyöstä ja yhdessä kehittamisestä.

Lopussa vielä erityiskiitos seuraaville:

- Kaikki hankkeen aikana vapaaehtoisina toimineet!
- Nuoret kokemusasiantuntijat, jotka ovat eri tavoin jakaneet ajatuksiaan toiminnan kehittämiseksi.
- Suomen Teatteriopiston nuoret, jotka osallistuivat nuorten oppaan kuvitukseen vapaaehtoisina.
- Ohjaustyöryhmän jäsenet (ks. s.)
- Nuorisotyön asiantuntijaryhmän jäsenet (ks. s.)
- Valokuvaaja Sannamari Ratilainen, joka on ottanut hanke-esitteiden valokuvat sekä ollut mukana nuorten tekemän oppaan kuvituksen ideoinnissa ja toteutuksessa
- Esko Rinnevuori ja Anu-Mari Hämäläinen Vanhemman neuvo –ryhmän rinnalla toteutuneen 4-6-vuotiaiden lasten vertaisryhmän toteuttamisesta
- Työnohjaajamme Päivi Toivonen
- Anu Raipia ja Hanna Riikka-Suhonen + nuoret näyttelijät, jotka mahdollistivat hienon päätöksen hankkeelle
- Eron edessä –iltojen asiantuntijat: Arja Makkonen, Inkeri Eskonen, Sirkku Välimäki, Virpi Pirhonen, Marja Virtanen, Heidi Alatalja, Jaana Lähteensuo, Pekka Larkela, Aino Ritala-Koskinen, Heini Weckroth, Riitta Mykkänen-Hänninen
- Ulkopuoliset kouluttajat, jotka ovat tarjonneet asiantuntemustaan: Teea Tonttila, Pekka Larkela, Mirjam Kalland, Riitta Mykkänen-Hänninen, Heini Weckroth, Reetta Lahti, Nora Salmjärvi, Hanna Kinnunen, Päivi Oksi-Walter, Anita Novitsky
- Gradujen ja opinnäytetyöntekijät: Sara Annala & Taija Siukola Suvi Rangell Minna Taimi
- Opiskelijat ja harjoittelijat, jotka ovat opintojensa puitteissa osallistuneet mm. vapaaehtoistyön materiaalin kehittämiseen, nuorten kokemustiedon keräämiseen ja tiedon levittämiseen

